

The Project Gutenberg eBook of Irja: Kuvaus, by Väinö Kataja

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Irja: Kuvaus

Author: Väinö Kataja

Release date: April 7, 2016 [EBook #51684]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IRJA: KUVAUS ***

Produced by Tapio Riikonen

IRJA

Kuvaus

Kirj.

VÄINÖ KATAJA

Boman ja Karlsson, Hämeenlinna, 1901.

1.

Hän oli saanut huoneensa järjestetyiksi ja istahti tyytyväisempänä keinutuoliin. Kova homma oli Irjalla ollutkin, pannessaan kuntoon huoneita. Entinen opettaja oli ollut miehenpuoli eikä ollut välittänyt niin minkäänlaisesta siisteydestä. Tulla outoon paikkakuntaan, outoihin oloihin ja ummehtuneisiin kansakouluhuoneisiin, se ei suinkaan tuntunut hauskalta.

Mutta puuhatessa alkoi Irjasta vähitellen näyttää vähän enemmän kodikkaalta ja hauskemmaltaakin. Kun saisi vielä kukkia ikkunalle ja somemmat verhot... Mutta olihan vielä aikaa hommailla ennenkuin koulu alkaisi.

Hän keinutteli tuoliaan ja hyräili jotakin laulunnuottia. Kyllä näytti aika hauskalta, eivätkä ihmisetkään, joita hän oli puhutellut, tuntuneet vastenmielisiltä. Koulurakennus oli melkein uusi,

komealla paikalla, korkealla mäellä, josta näkyi kauas kylälle, leveälle joelle ja suurille vaaroille joen toiselle puolelle. Toisesta ikkunasta näki kirkon, tapulin suuret, valkoiset luukut ja kirkkomaan korkean kuusikon. Ei ollut Irja seutua niin suurenmoiseksi osannut kuvitellakaan. Oli luullut, että näin kaukana Pohjolassa jo vastaa Lappi leivätön, että seutu on tasainen ja rämeinen, että vaivaiskoivut ovat pulskimmat puut ja että asukkaat käyvät poronnahkatamineissa. Häntä kummastutti nähdä hyvin viljeltyjä maita, niin kirkkaan sininen taivas ja korkeita vaaroja, jotka muistuttivat mieleen lapsuuden kultaiset päivät...

Hän unohtui katselemaan ulos leveälle joelle, — joka, kuin kaarena kulkien, vuolaana virtaili ja kierteli somia saaria, — vastapäätä oleville kukkuloille, jonne syyskuun aurinko niin kumman kelmeästi paistoi... Olikin yhä niin lämmin ja hauska sää, tuntui kuin kesä vielä kertaisi jälkensä, kuin vielä kerran tahtosi mieleen painaa ollutta, lyhyttä ilon aikaa. Paikoin jo koivun lehti oli kellastunut, mutta pihlajat punoittivat lehdikköjen keskeltä kuin mansikat mättäistään.

Silmä ihaili seutua, mutta ajatus kiiti kaukana, tuli ja meni. Väliin Irja raskaasti huokasi, väliin hymyili muistoilleen. Hän oli vielä niin nuori. Pari vuotta oli ollut opettajana, sitten kun seminaarista pääsi. Ja hän oli kaunis ja verevä. Sen hän tiesikin hyvin. Sillä hänelle oli niin monet kerrat sitä vakuutettu...

Kaunis! Kaunis! Hän nousi keinutuolista, silmätäkseen kuvastimeen ja vakuuttaakseen itselleen, ettei hän ollut rumentunut matkalla... Kyllä hän oli kaunis...

Olihan hän saanut niin paljon todistuksia kauneudestaan. Aivanhan ne hurjina hölmäsivät kantapäillä seminaarissakin. Melkein poikkeuksetta ne olivat häneen rakastuneet, kaikki miesoppilaat. Sekin Oukka parka, vaikka oli silmäpuoli... hyi!

Siellä, missä oli viime vuoden ollut opettajana, oli ollut monta hyvin romanttista lemmenseikkailua. Mutta yksikään niistä ei ollut tehnyt häneen syvempää vaikutusta. Ja piloillaan hän useinkin oli viehätysvoimaansa käyttänyt, nähdäkseen, oliko se pysynyt entisellään...

Ne olivat niin pienimäisiä, ne kosijat. Ei ainoatakaan, johon olisi voinut todella luottaa. Oli sentään muuan vanhapoika, rikas ja hyvässä asemassa. Hänenkin vanhan sydämensä Irja oli saanut lämpenemään, ja hänestä hän saikin vastusta pitemmäksi aikaa. Mutta kun vanhapoika kävi kertomaan tunteitaan, niin Irja nauroi hänelle vasten naamaa...

Häntä nauratti vieläkin, muistellessaan sitä kosintaa...

Kansakoulunopettajia oli ollut joka sormelle, ja kerran oli tarkastajakin lämminnyt. Mutta ei tahtonut Irja mistään hinnasta opettajan rouvaksi, elämään niukasti ja nälkää näkemään. Korkeammalle hän pyrki. Hänelle oli vakuutettu, että hänen suloutensa kyllä hankkii hänelle miehen, joka on kaikin puolin sovelias...

Papin rouvaksi hän tahtoi. Kerran oli jo näyttänyt siltä, mutta äkkiä tuuli kääntyikin. Se oli tapahtunut siellä, missä oli ensi vuotta opettajana. Joululuvan aikana hän tutustui pappilan nuoreen "maisteriin", joka luki papiksi, se oli pitkä ja pulska herra. Hänkin rakastui hurjasti ja kertoi kaikki tunteensa Irjalle. Siihen kosintaan oli Irjakin myöntynyt, ja he olivat yhdessä kuvailleet onnen kultaisia päiviä jossakin sievän sievässä pappilassa. Sormukset oli päätetty ostaa. Kaikki oli valmiina...

Mutta joululuvan loputtua maisteri matkusti Helsinkiin lukujansa jatkamaan. Eikä ainoatakaan kirjettä lähettänyt, vaikka oli niin vannonut ja luvannut... suudellut ja puristellut ja halaillut... heittiö...

Irjan katseeseen ilmausi jäinen ilme ja kasvot kovenivat hänen muistellessaan sitä viimeistä hyvästiä. Kuinka se katala oli likistäynyt likelle ja puhunut niin tulista, intohimoista lemменkieltä.

Se olikin ainoa lemmenseikkailu, joka oli häneen jälkensä jättänyt. Hän muisteli sitä aina katkerana ja oli miettinyt monenlaisia keinoja kostaakseen. Mutta nythän se alkoi olla vanha asia, eikä hän sitä mielellään tahtonut muistella. Toisinaan, yksin ollessa, se sentään johtui mieleen ja harmitti... harmitti varsinkin nyt, kun oli kuullut "maisterin" menneen kihloihin erään hyvin ylhäisen tytön kanssa...

Viereisestä huoneesta kuului kolinaa. Siellä Pitkä-Riika vielä siisti ja puhdisteli. Se oli kielevä akka, joka oli Irjalle kertonut kaikki kylän merkittävyydet ja pienen, kuvaavan palasen entisten opettajain elämästä. Riika tuntui tietävän kaikki...

Minkälaisia lienevät tämän pitäjän nuoret? johtui Irjalle äkkiä mieleen. Riika kyllä tietäisi. Mutta piti olla varovainen ja kautta rantain tiedustella.

Ja kun Riika oli lopettanut siistimisen, kutsui Irja hänet puheilleen. Hän tiedusteli vähän mitäkin, päästäkseen puheen alkuun. Ja vihdoinkin hän kysyi:

"Kuinka onkaan? Onko täälläkin apulainen?"

"Onhan se. Rokonarpinen, punapäinen ja muutenkin ruma roikale. Vaan saarnamies on hyvä", selitti Riika.

"Hm. Vai niin. Ja nainut mies?"

"Tietenkin. Kolme lastakin jo. Eikö opettaja ole vielä pappilassa käyntykään?"

"En vielä. Onko pappilassa nuorta väkeä?"

"Ei valla. Tämä nuorin poika Akseli, joka kuulutaan nyt pian papiksi vihittävän, on sekin jo matkustanut pois. Ei ole pappilassa talonväkeä muita kuin rovasti ja rovastinna. Akseli-herra oli morsiamineen täällä kesällä. Menneellä viikolla he vasta matkustivatkin."

"Vai niin. Ei tässä pitäjässä taida nuorta väkeä olla lainkaan?" kysyi Irja, koettaen naureskella.

"Onhan toki. Mutta ei ole herrasväkeä juuri. Vaan nuoria on, on nuorisoseurakin."

"Niin todellakin. Kuulin tuolla taipaleella, että täällä on nuorisoseurakin."

"Eikö opettaja kuulu nuorisoseuraan?"

"Olinhan minä toisinaan iltamissa, mutta en ole vakinaisena jäsenenä ollut. Senkin pitäjän nuoriso, jossa viime vuoden olin opettajana, oli valla raakalaisia ja heittiöitä. Ei siellä juuri huvikseen käynyt."

Riika alkoi selittää nuorisoseurasta minkä tiesi. Toiset sitä laittavat, toiset kiittävät. Silloin oli seura ollut parhaassa kukoistuksessa, kun Kanervan isäntä oli esimiehenä. Oli ollut näytelmiä, kuvaelmia ja paljon muuta hauskaa. Mutta Kanerva oli suuttunut jostakin ja heittänyt seuran oman onnensa nojaan. Sitten oli kuulunut, että seuran jäsenet olivat käytöksellään häväisseet itsensä ja seuransa.

"Talonpoikako se Kanerva on?" kysyi Irja.

"Niin on. Tästähän näkee Kanervalle. Se on tuo vaaleanvihreä talo tuon mäen kumpulalla", selitti Riika, viitaten sormellaan ulos.

Irjan silmää oli talo miellyttänyt jo tullessa. Se oli paljon siistimpi kuin muut talonpoikaiset talot, ja pieni puutarha oli mitä huolellisimmin hoidettu.

"Se on sievä ja siisti talo. Aivan kuin herraskartano. Puutarhakin on miellyttävä", sanoi hän Riikalle.

"Herraslähtöä siinä onkin isäntä."

"Niinkö? Entäs emäntä?"

"Ei siinä vielä emäntää olekaan. Nuorimieshän Kanervan isäntä onkin, nuori naimaton mies."

Irjan uteliaisuus heräsi yhä enemmän. Mikä mahtoi hän olla, joka oli osannut talonsa niin miellyttäväksi laittaa ja hoitaa puutarhaansa niin hyvin?

Riika tuntui tietävän paljon ja puhella lörpötteli yhtä ja toista Kanervan isännästä, mutta ei siitä, josta Irja olisi tahtonut tietää.

"Onko Kanerva täänpitäjäläisiä?" hän kysyi kesken Riikan kertomisen.

"Ei ole. Hän on muuttanut tänne etelästä päin. Hän osti tuon talon puhtaalla rahalla, ja sittemmin hän on laittanut sen kaikin puolin kuntoon. Vasta mennä kesänä päärakennus laudoitettiin ja maalattiin. Sanotaan hänen olevan rovastin poika. Viisas mies hän minusta on, vaikka huhu kertoo hänen täytyneen jättää lukunsa kesken huonon oppinsa vuoksi."

"Vai niin. Kummapa, ettei hän ole nainut, vaikka hänellä on talokin."

"Onhan siitä puhuttu paljonkin. Välisti on hänelle annettu yhtä, välisti toista, vaan ei ole enempää kuulunut. Kerran sanottiin hänen naivan piikansa, ja paljon hotisi ja huusi maailma. Mutta turhaa oli. Piika palveli kaksi vuotta... eikä kuulunut sen enempää eikä pahempaa. Muuten hän onkin niin salaperäinen mies, ettei hänen toimistaan vähällä selvää ota. Hauska mies ja kelpo isäntä."

"Tekeekö hän itsekkin työtä?"

"Tietenkin. Niinkuin renki. Ja hyvä työmies onkin."

Irjan teki mieli kysellä vielä yhtä ja toista, mutta hän hillitsi uteliaisuutensa. Riika oli paljon kertonut

entisten opettajain yksityisiä asioita, eikä ollut epäilemistäkään, ettei hän tekisi samoin nytkin, jos varomattomasti menisi utelemaan. Näyttikin siltä kuin Riika olisi tuntenut Irjan ajatukset, sillä hän ei lakannut kiittelemästä Kanervaa, vaikka Irja koetti mennä muihin puheisiin. Riikan silmät kiiluivat niin kummasti, suu hymysi, ja vastenmielisen liehakoiva oli hänen puhetapansa. Monta kertaa hän lähestyi Irjaa, tahtoi silitellä hiuksia ja liverteli:

"Kuinka opettaja on kaunis ja suloinen."

Alussa se huvitti Irjaa, mutta sitten tuntui vastenmieliseltä, ja hänen oli pakko muistuttaa Riikaa siitä.

"Kumma, kun te näin kauas tulitte opettajaksi, kun ette menneet Etelä-Suomeen!" virkkoi Riika, kun Irja siirsi hänen ison kämmenensä pois hiuksistaan.

"Tahdon nähdä tätä Pohjolaakin", vastasi Irja.

"Tämä on köyhä ja kylmä maa... ja vähän on täällä herroja."

Riika sanoi sen pistelevällä äänellä, ja silmissä salamoi kuin riemun tuli, kun hän katsoi Irjaa.

Irjalla pyöri jo kiivas vastaus huulilla, mutta hän nielaisi sen ja tunsi vaistomaisesti, että hän, vaikka oli koettanut olla varovainenkin, kuitenkin oli jo liian paljon sotkeutunut puheisiin tuon luikertelevan, kavalan vaimon kanssa.

"Joko Riika on kaikki siistinyt?" hän kysyi virallisella äänellä ja katsoi Riikaa tuimasti.

Näytti siltä kuin Riika olisi vähän hämmästynyt ja hölmistynyt, kun vitkaan vastasi:

"Kyllä, kaikki on siistitty."

Ja aikoi pistää kättä hyvästiksi. Mutta samalla he, kumpikin yhtäaikaan, huomasivat maantiellä hevosen menevän. Ajaja seisoi pitkällä lavalla, ja hevonen käveli raisusti.

"Kas, tuossa nyt Kanervan isäntä ajaa", sanoi Riika äskeiseen tapaansa ja osoitti sormellaan tielle.

Melkein väkisten seurasivat Irjan silmät ajajaa. Hän huomasi, että hevonen oli kaunis, hiilimusta, että harja heilui roimasti sen kävellessä, ja että lavalla seisova mies oli keskikokoinen ja että hänellä oli pitkävärtiset pieksut jalassa ja päässä musta lierihattu, jonka alta näkyi punainen, vankka niska ja korvallisella vähän vaaleaa tukkaa.

"Siinä on komea hevonen", sanoi Riika. Hänen teki mieli vielä jatkaa, mutta Irja lausui:

"Niin, jos Riikalla on kaikki valmiina, niin..."

Riika ymmärsi, sanoi hyvästi ja läksi. Mutta kun Riika oli saanut oven suljetuksi, riensi Irja ikkunan pieleen, josta näki selvästi tielle, aina Kanervan pihalle asti, ja katseli menevän jälkeen. Ei Irja ymmärtänyt itsekään, miksi niin teki; oli vain halu nähdä, minkälainen mies Kanerva oli. Hän huomasi, että vartalo oli siro ja miehekäs, että hartiat olivat pystyt ja koko asento ajajan seistessä kärryn lavalla hyvin miellyttävä...

Hän katseli, kunnes näki Kanervan kääntyvän pihaansa, hyppäävän alas lavalta ja rupeavan riisumaan hevosta. Kasvoja hän ei voinut eroittaa, mutta liikkeet näyttivät notkeilta ja reippailta.

Sitten hän istahti taas keinutuoliin ja alkoi hyräillä. Mutta ei saanut ajatuksiaan pois äskeisestä...

Nuori, naimaton mies... noin sievä talo. Mitähän miehiä lienee? Oli varmaan hyvin ruma, tyhmä ja sivistymätön. Papin poika? Varmaan puolihupsu, joka ei muuhun pystynyt kuin maanviljelijäksi. Kanerva? Kanerva?

Irja muisteli nähneensä tuon nimen, nähneensä tai kuulleensa. Mutta missä?

Hän muisteli ja mietiskeli.

Ja äkkiä hän muisti nähneensä sen monet kerrat sanomalehdissä, väliin pienien novellien alla, väliin johtavissakin kirjoituksissa. Mutta se ei voinut olla *tämä* Kanerva. Ei. Mahdotonta. Hän muisti kerran leikanneensa jostakin sanomalehdestä pienen pätkän, joka häntä miellytti ja jonka alla oli nimi: Yrjö Kanerva. Hän haki kätköstään sen ja luki uudelleen. Se oli luonnonkuvaus, lyhyt, sattuva, ja siinä ilmeni niin kumman vieno kaipauksen ja surun tunne, että... että se ei *voinut* olla raakalainen eikä talonpoikainen mies, joka sen oli kyhännyt. Yrjö Kanerva kai oli joku nuori, vasta-alkava kirjailija. Mikä lienee tämän Kanervan ristimänimi?

Irja ei ollut tullut kysyneeksi sitä Riikalta. Olkoon mikä hyvänsä.

Yrjö Kanerva hän ei ole. Kaikkea muuta.

Hän koetti vakuuttaa itselleen, että tuo, jonka sievä talo sopi somasti näkymään tähän hänen ikkunaansa, ei millään muotoa voinut olla Yrjö Kanerva. Oli varmaan joku Jooseppi, Juho tai Joosua. Mitä hänellä olisi kirjoittamista?

Mutta sitten hän muisti, että juuri *tämä* Kanerva oli ollut nuorisoseuran esimiehenä. Totta kai hänellä sentään lienee jonkinlaisia ajatuksia...

Ja tuo hänen sievä talonsa, sen ympäristö ja siisteys jo todistivat, että isännän täytyi olla tavallisesta talonpojasta poikkeava.

Hänen uteliaisuutensa oli herännyt. Hän tahtoi saada varmuuden, oliko tämä Yrjö Kanerva. Väliin hän suuttui omille ajatuksilleen ja koetti päästä muihin mietteisiin. Mutta sitten hän huomasi, että hänellä olikin kauppiaaseen asiaa. Sopi lähteä, niin samalla sai kulkea Kanervan talonkin ohitse.

Hän puki ylleen siron kävelykappansa, somisti hiuksensa ja katseli kuvastimeen monet kerrat.

— Ehkäpä kuulen jostakin, onko hänen ristimänimensä Yrjö, — ajatteli hän hattua päähän pannessaan.

Hän laskeusi alas tielle ja silmäili ympärilleen vainioille, joilta korjattiin viimeisiä eloja. Tie oli kuiva ja sileä, ja päivä paistoi herttaisen lämpimästi lännestä. Lähestyessään Kanervaa hän näki äskeisen mustan hevosen tulevan pihasta päin, kuormana sidotuita lyhteitä. Ajaja sattui olemaan toisella puolella kuormaa, niin ettei Irja nähnyt häntä...

Mutta juuri kun hän ehti tienhaaraan, kääntyi hevonen, ja Irja tunsu ajajan äskeiseksi mieheksi, jota Riika oli sanonut Kanervan isännäksi...

Silmänräpäyksen ajan he katsoivat toisiaan silmiin, mutta sitten Kanerva käänsi katseensa ja käveli kuorman vieressä miehenä muukalaisena, ja Irja astui kauppiaaseen päin.

— Tuossa hän oli, — ajatteli Irja. — Eipä ollut häävin näköinen. Samanlainen kuin muutkin talonpojat. Mutta siinä sittenkin oli jotakin, mikä... mikä... ei ollut talonpoikaista...

Palatessaan Irja tapasi hänet taas. Nyt hän seisoivat lavalla ja vihelteli... ja ajoi menemään pihaan...

Koululle päästyään Irja päätti, ettei se ollut sittenkään Yrjö Kanerva, vaan joku Jooseppi, Juho tai Joosua... ja riisui hattunsa ja kappansa kuin pettyneenä.

Mutta seuraavana päivänä, kun Riika tuli koululle jollekin asialle, hän ei malttanut olla kysymättä:

"Onko Kanervan isännän ristimänimi Yrjö?"

"Onpa tiettenkin. Yrjö on."

Irja jäi sanattomaksi ja katseli kauan aikaa Kanervalle päin...

2.

Syksy pysyi edelleen lämpöisenä ja kuivana.

Koulutuntien loputtua Irja usein läksi ympäristöä katselemaan, poiketen retkillään milloin mihinkin taloon. Hän rakasti luontoa ja etenkin avaroita näköaloja. Kylän takana oli korkea vaara, josta katse kantoi loitolle yli kauniiden maisemien. Kerran Irja kiipesi muutamien koululasten seuraamana sen ylimmälle huipulle. Häntä miellytti suuresti seudun suurenmoisuus, silmien edessä avautuvat laajat alat, sillä hänestä tuntui siltä kuin hän olisi nähnyt jäljennöksen lapsuutensa kodin ympäristöstä. Häntä miellytti muutenkin olonsa. Ihmiset olivat ystävällisiä, vaikkakin alussa näyttivät kopeilta ja ylpeiltä.

Kylän raittiakin hän usein käveli, pistäytyen pappilassa ja väliin muissakin taloissa. Silloin hän aina tuli kulkemaan Kanervan sivu. Hän oli päättänyt, ettei hän käännä katsettaan Kanervaan päin. Mutta kun hän pääsi kohdalle, tuli hän kuitenkin sinne silmänneeksi. Usein hän näki isännän puuhaavan puutarhassa, havaitsi hänet edempänä pellolla, eikä hän voinut kieltää, että hänen teki mieli tarkemmin nähdä tuota miestä, joka hänestä tuntui niin omituiselta. Hän ei ollut vielä tarkkaan nähnyt Kanervan kasvopiirteitä, mutta se, mitä oli huomannut, oli hänen mielestään ollut rumaa ja raakaa. Irja ei jaksanut käsittää, kuinka tuollaisen tylyn pinnan alla voi sykkiä niin lämmin ja tunteikas sydän kun mitä hän oli päättänyt Kanervan kirjoituksista. Usein Irjan teki mieli kysyä jotakin, kun näki Kanervan

puuhaavan puutarhassa. Mutta hän oli huomannut, että hänen lähestyessään Kanerva käänsi päänsä toisaalle.

Niin kävi nytkin, kun Irja oli matkalla pappilaan. Tie kulki aivan puutarhan vieritse, ja Kanerva näkyi olevan puiden istutushommissa. Irja kuuli hänen sanovan rengille:

"Noudappa sinä, Jaakko, sekin pikku kuusi tallin takaa, että panemme senkin kasvamaan."

Ensi kerran hän kuuli Kanervan äänen. Ei sekään ollut sopusoinnussa miehen ulkomuodon kanssa. Vaikka ääni ei kuulostanut käskevältä, oli siinä sittenkin tahdonvoimaa ja varmuutta, joka ei sallinut vitkastelua. Irjan teki mieli seisahda puutarhan luona ja puhua jotakin. Mutta hän ei keksinyt mitään sanoa, ja samalla hän näki Kanervankin kääntävän katseensa toisaalle.

Mietteissään Irja jatkoi matkaansa pappilaan päin.

Oli lempeä syksyinen ilta, ja puiden lehdet olivat jo melkein kaikki varisseet. Kellertävä oli nurmikko, ja alakuloisen alastomalta näytti ympäristö. Alkoi jo hämärtääkin. Kummallinen kaiho tuntui Irjan mielessä, hänen yksin kävellessään. Hän koetti sovittaa yhteen omia tunnelmiaan yhä kylmenevän ja kuolevan syksyn kanssa. Sopivathan ne. Kunpa osaisi kuvata alastoman, kaihomiellisen syksyn, ja sovittaa sen omiin orpoihin tunteisiinsa! Sitä Irja toivoi. Siitä saisi erinomaisen tarinan, kun vertaisi kesän kauneutta lemmen tunteisiin ja syksyn koleutta kuolevaan hyljättyyn rakkauteen...

Mutta pappilaan tullessa häneltä unohtui se kuva, jonka oli ajatellut kyhätä, unohtuivat ne sanatkin, joita oli päättänyt kuvauksessaan käyttää. Hän oli erittäin tervetullut pappilaan, ja hän viihtyikin vanhan rovastin ja rovastinnan parissa erinomaisen hyvin.

Kun hän ja rovastinna puhelivat ruokasalissa, ilmestyi sinne pian rovastikin piippuineen tarinoimaan. Irja kertoi käynnistään kylän takana korkealla vaaralla eikä voinut kyllin ihmetellä näköalan suuruutta.

"On täällä korkeampiakin vaaroja, joilta on vielä laajempi näköala. Karhuvaara esimerkiksi", sanoi rovasti.

"Kevätkesästä on sieltä kaunein näköala. Kaikki, jotka täällä ovat käyneet, ovat enimmin ihastuneet Karhuvaaraan ja Repovaaraan", sanoi rovastinna.

"Vasuharju, jolla olet käynyt, ei ole, Irja kulta, kuin puolet niin korkea kuin ne toiset", selitti rovasti.

"Ovatko ne kaukanakin, Karhuvaara ja Repovaara?" kysyi Irja.

"Olisit arvannut Vasuharjulta katsoa. Ne näkyvät taempana kumpainenkin. Karhuvaara on vasemmalla, Repovaara oikealla puolella", selitti rovasti ja innostui kuvailemaan niiden mahtavuutta.

Teetä juotaessa tuli puheeksi, mitä Irja muuten piti olostaan? Oliko tullut tuntemaan Kanervaa?

Rovasti sitä kysyi. Irja oli joka kerta pappilassa käydessään toivonut, että tulisi puhe Kanervasta. Hän saisi siten tietää paremmin kuin Pitkältä-Riikalta, johon ei ollut paljoa luottamista. Eikä ollut Irja rohjennut suoraan ottaa puheeksi Kanervaa, vaikka joka kerta oli mieli tehnyt.

"Kyllä minä olen nähnyt hänet puutarhassa ja pellolla. Olen kummastellut ja ihmetellyt hänen sievää taloaan ja varsinkin puutarhaansa", vastasi Irja.

"Joo. Hän onkin etevä maanviljelijä ja ahkera ja siivo mies", alkoi rovasti, ja Irja sai kyselemättä kuulla kaiken sen, mitä toivoikin.

Papin poika hän oli. Kerran täällä kulkiessaan oli ihastunut seutuun ja tahtonut tänne asumaankin. Resuinen oli talo ollut ja maanviljelys kerrassaan alakynnessä. Muutamassa vuodessa oli Kanerva kaikki korjannut.

"Hän on kai rikas?" arveli Irja väliin.

"Eikö mitään. Mutta hän pystyy itse mihin työhön hyvänsä, ja ensi vuosina sanottiin hänen yötä päivää tehneen työtä. Semmoista talonmiestä ei näillä seuduilla ole yhtään", kiitteli rovasti.

Irjalle johtui taas mieleen entinen kuva tyhmästä papinpojasta, joka ei pystynyt muuhun kuin maanviljelijäksi. Hän oli sellaisia nähnyt ja kuullut muiden sellaisista puhuvan. Ja samassa hän alkoi epäillä, ettei tämä Kanerva kuitenkaan sopinut olemaan Yrjö Kanerva.

"Sepä on kumma, että papinpojasta on tullut vain maanviljelijä, talonpoika", sanoi hän kuin säälien.

"Jaa, se ei ole mikään häpeä. Se on päinvastoin kunnia. Sen minä sanon", sanoi rovasti päättävästi.

Mutta Irjan teki mieli saada varmuus Yrjö Kanervasta, ja hän virkkoi:

"Onhan niitä paljonkin herraspoikia, jotka eivät... joilla ei ole lukupäätä..."

Irja sanoi sen äänellä, joka merkitsi, että hän otaksui Kanervaakin sellaiseksi pötkelöpääksi, umpisuiseksi ja lahjattomaksi naakaksi. Mutta silloin rovasti innostui selittämään Kanervan nuoruuden aikaa ja mitä mies oli kärsinyt ja mitä yrittänyt. Irja kuuli siinä selvää totuutta ja kummasteli. Kanerva oli jäänyt orvoksi. Koulunkäynti oli keskeytynyt, ja hän oli omin päin puuhaillen hankkinut vähäisen omaisuutensa ja tietonsa. Rovasti otaksui Kanervan teräväjärkiseksi mieheksi, joka pystyi... "Ja senhän muuten näkee hänen kirjoituksistaankin", lopetti rovasti.

Irja teeskenteli äänensä niin kummastelevaksi kuin suinkin kysyessään:

"Kirjoitteleeko hän myöskin?"

Ja rovasilta hän nyt sai kuulla, että Kanerva oli se Yrjö Kanerva, joka kirjoitteli sanomalehtiin.

Kun Irja illemmalla lähti, antoi rovasti hänelle sanomalehden, virkkaen:

"Tässäkin lehdessä esimerkiksi on syksystä pieni kuvaus, joka on hyvin sievä."

Irja kääri sanomalehden kokoon, pisti taskuunsa ja lausui niin välinpitämättömällä äänellä kuin voi:

"Vai niin. Voinhan sitä jolloinkin katsella, vaikka en juuri usein lue sanomalehtinovelletteja."

Mutta päästyään tielle hän tunsikin kummallista halua katsella ja arvostella sitä kuvausta. Olihan hän itse päättänyt kyhätä kuvauksen syksystä. Miten oli Kanerva tuntenut? Oliko osannut kuvata niin...?

Hän joudutti askeleitaan. Ilma oli kylmennyt, taivas käynyt tähteen, ja Irja näki kuun nousevan Vasuharjun kuusten takaa. Maisema oli kuin hopeoitu, ja leveän joen pinta välkkyi kuin suuri, kirkas järvi.

Kiireisin askelin hän nousi koulukartanoon, joka näytti niin juhlalliselta mäntyjen ympäröimänä, kun kuun valo herttaisesti valaisi sileää pihamaata.

Hän istahti keinuoliinsa, avasi lehden ja huomasi kohta sen kellarikerrassa Yrjö Kanervan nimen, ja ensi palstalta hän luki: Syksyn kaihomieltä...

Se ei ollut pitkä kuvaus, mutta soma ja sattuva. Irja luki sen toiseen ja kolmanteen kertaan...

Niin hänkin oli ajatellut ja tuntenut, kuin Kanerva oli kuvannut. Mutta kuinka voi Kanerva niin tuntea ja niin kuvata? Täällä yksinäisyydessä ja erämaassa asuva talonpoika? Se oli Irjan mielestä niin kumman hienoa, niin hellästi sielua ja sydäntä hivelevää, niin alakuloisen surumielistä ja valittavaa. Mitä hän mahtoikaan ajatella, mitä tuntea? Kuinka voi olla mahdollista, että mies, joka on niin ruma ja raaka...?

Irjan tapasi kumma haaveilu, ja hän kuvaili mielessään, ettei se ollutkaan Kanerva, joka sen oli kirjoittanut, vaan eräs toinen. Hän oli hieno herra, pystykauluksessa. Hänellä oli suuret ruskeat silmät, musta tukka, ja vartalo pitkä ja solakka. Hän se olikin kirjoittanut. Hän tapasi Irjan kuutamoyöiltä, kertoi kaihojaan, ja sanoi, että hän oli sen kirjoittanut silloin, kun ensi kerran näki Irjan silmät...

Ja Irja haaveksi vielä pitemmälle, kunnes heräsi havaitessaan hienon herran olevan pappilan maisterin, joka oli luvannut rakastaa ja kuitenkin mennyt, riviäkään hyvästiksi jättämättä...

Hän tunsikin kummallista, painostavaa ikävää, joka tuntui niin ruman raskaalta. Tunsikin itsensä niin yksinäiseksi. Melkein pelotti. Muut koulurakennuksessa asuvat ihmiset jo nukkuivat. Mutta Irja ei tuntenut vähintäkään väsymystä. Ajatukset kaartelivat ristiin rastiin. Syntyi jos jonkinlaisia kuvia. Väliin toivoi, että pääsisi tuttavuuteen Kanervan kanssa. Pian hän viehättäisi Kanervan, siitä hän oli varma. Antaisi hänen rukoilla, kirjoitella rakkaukirjeitä ja... olisi kumma nähdä semmoisen kömpelön miehen...

Hän hymähti ajatuksilleen. Olisi se vaihtelevaa kuitenkin tässä yksitoikkoisuudessa, hän ajatteli. Minkälainen pässi hän mahtoi olla, kun ei kertaakaan ollut käynyt koululla, vaikka kaikki muut naapurit olivat käyneet? Totta kai hän kuitenkin käy? Olisi hauska nähdä, onko hänellä vähäkään ihmistapoja?

Irja mietiskeli sinne tänne. Vihdoin suuttui itselleen. Päätti olla ajattelematta Kanervasta hyvää tai pahaa. Mitä hänellä oli sen miehen kanssa tekemistä? Köyhä talonpoika!

Mutta kun hän sammutti lampun ja sattui silmäämään ulos, näki hän kuun valossa alempana laaksossa Kanervan rakennuksen niin kumman sievänä ja huomasi pääikkunasta valon loistavan...

Ja taas hän muisti, mitä vasta oli lukenut sanomalehdestä. Hän valvoi ja mietiskeli ohi puolen yön.

3.

Irja ja Kanerva ovat tulleet tuttaviksi.

Talvi on tullut ja joulun lähenemistään lähenee.

Irja on koko lukukauden elänyt kummallista elämää, jota hän ei itsekään käsittänyt. Väliin tapaa hänet outo surumielisyys, että itkettää, väliin taas raivo ja viha temmeltävät sydämessä.

Irja on ollut niin varma voitostaan Kanervan suhteen, ettei lainkaan ole osannut ajatella syytä, miksei Kanerva kohtaa häneen rakastunut. Hän oli niin suloinen ja kaunis, lempeä ja herttainen. Eihän ollut kukaan ennen voinut vastustaa hänen lumoaan.

Häntä olisi niin huvittanut päästä Kanervan lemmityksi. Sillä hän aavisti, että sen miehen sydämessä mahtoi olla ääretön tunteiden maailma, johon ei kukaan vielä ollut tutustunut. Päästä tuon tyyneen miehen riehuvaan sydämeen haltijaksi, saada sen liekit leimuamaan, sitä Irja toivoi.

Oli Irja jo viehätysvoimaansa käyttänytkin. Mutta Kanerva näytti pysyvän tyyneenä, puheli kyllä ja väliin hymyilikin, mutta ei näyttänyt sen enempää lämpenevän. Aina kun he olivat sattuneet yhteen seuraan, mietti Irja jälestäpäin syytä, miksi Kanerva edelleen pysyi kylmänä. Hän ei ollut ennen tavannut ainoatakaan miestä, joka ei jo ensi näkemällä olisi lämmennyt. Hän koetti onkia, saadakseen selville Kanervan luonteen. Hän luuli tuntevansa miehet. Ja hän sai selville, että Kanerva rakasti enemmän iloista, elämänhaluista naista kuin kaihomielistä haaveksijaa. Ja sen mukaan Irja koetti käyttäytyä.

Mutta sitä hän kummasteli, ettei hän onnistunut.

Usein iltaisin hän istui keinutuolissaan ja mietiskeli. Hän oli koonnut kaikki tietonsa ja kokemuksensa päästäkseen selville. Hän ei ollut koskaan tavannut Kanervan kaltaista, joka saattoi puhella ja innostua, mutta aina osasi välttää puhumasta omia tunteitaan, — jonka katse aina luisti sivu silmien ja tähtäsi johonkin kauas. Ja oli kummallista, ettei Irjan läsnäolo häntä vähääkään hermostuttanut... Irjaa kiusasi tuo Kanervan tyyneys ja varsinkin se varmuus, jolla hän puheli ylipäänsä ihmiselämästä. Ja kuta enemmän he seurustelivat toistensa kanssa, sitä enemmän Irja innostui, vimmastui ja tunsu selvään, ettei hän hetikään vielä ollut lähellä sitä voittoa, johon pyrki.

Mutta eräänä iltana hän alkoi aavistaa Kanervan oikeaa luonnetta. Hänelle selvisi se yhtäkkiä ja aivan arvaamatta. Kerran, kun hän lauloi jotakin surumielistä laulua, näki hän, että Kanervan vartalo vavahti ja että silmiin ilmausi outo tuli. Silloin hän päätti käyttää uusia keinoja.

Ja siihen sattuikin jouluaattona erinomainen tilaisuus.

Irja oli menossa pappilaan. Hän kuuli, että Kanervan pihalla valjastettiin hevosta, kuuli kulkusen ja aisakellon helähtävän ja eroitti Kanervan äänen. Hän hiljensi kävelyään, vetäisi hiuskiharan ohimolle ja sovitti lakkia. Hänen oli niin monen monta kertaa tehnyt mieli päästä ajelemaan Kanervan kanssa. Kerran hän oli siihen suuntaan puhunutkin, mutta Kanerva ei ollut ymmärtänyt taikka ei ollut tahtonut sitä ymmärtää. Jos hän nyt ajaa perään? Irja hyppäisi kannaksille ja pyytäisi päästä pappilaan asti...

Hän kuuli hevosen lähtevän pihasta, mutta kun oli niin kirkas kuutamoinen, ei hän viitsinyt silmätä, kääntyikö se pappilaan päin. Mutta pian hän kuuli hevosen lähestyvän takanaan ja kulkusen soivan kovemmin... Olikohan se Kanerva? Ja oliko yksin?

Kanerva se oli, ja yksin istui reessä. Irja hyppäsi iloisesti kannaksille ja kysyi kyytiä...

Mutta Kanerva pysäytti hevonsa, nousi reestä ja käski Irjan istua nahkasten alle. Itse hän yritti kuskipuolelle.

"Tulkaa toki itsekkin tänne... kylmähän siinä tulee", sanoi Irja kuin paheksuen.

Kanerva hiukan hymähti, mutta Irja oli huomaavinaan hänen katseessaan samanlaisen oudon tulen kuin kerran illalla laulaessaan.

Hevonen käveli roimasti, häntä heilahteli aisasta aisaan ja tiu'ut soivat. Kuu kulki tuttuja teitänsä verrattoman kirkkaana ja kokonaisena. Ja leuto oli talvi-ilma.

"Kuinka tämä tuntuu hauskalta!" sanoi Irja haaveksien.

"Niin... nyt onkin niin mainion komea kuutamoinen ja leppoisa ilma talvi-sääksi", sanoi Kanervakin, mutta Irja oli kuulevinaan hänen äänessään hienoa vavistusta.

"Mutta minulta tämä ilo kohta loppuu, tuossahan jo on pappila..."

Irja tunsikin Kanervan kääntyvän häneen päin ja melkein kuiskaamalla sanovan:

"Tulkaa vielä palanen matkaa. Nyt on niin kaihonkaunis ilta... juuri sellainen..."

Hevonen pisti pienen juoksun, ja samassa he olivat ohi pappilan tienhaaran.

"Minä rakastan tällaista kirkasta kuutamoinen-ilttaa... kun näin saapi ajella ja tiu'ut soivat", sanoi Irja.

"Niinkuin minäkin. Minusta tuntuu kuin tuudittuisi hienoihin untuviin, kuin ajatukset saisivat toisen suunnan ja niinkuin koko elämä tuntuisi hauskalta unennäöltä", aloitti Kanerva.

Irja kuuli hänen puhuvan aivan vieressään, kuuli kuinka ääni väliin värähteli ja soi aivan erilaiselta kuin ennen. Ja Kanerva innostui ja lämpeni puhumaan. Hän haastoi kuin kirjasta luonnon kauneudesta, talviöistä, kevätaamuista ja syyskuun illoista.

"Te olette suuri luonnon ihailija", sanoi Irja lämpimästi.

"Milläpä orpo huvitteleksen, ellei omilla tuumillaan, — millä vähäväkinen, ellei kehnolla voimallaan."

He olivat sivuuttaneet kirkon ja nousivat korkealle mäelle, jolta näki laajan kirkonkylän kuun valossa pitkin joen viettävää rantaa.

"Mihinkä te aiotte?" kysyi Irja.

"Käyn tuolla toisessa kylässä erästä ystäväni tapaamassa. Tulkaa mukaan. Emme viivy kauan. Annetaan Mustan juosta."

Kanerva tempasi ohjista, ja Musta läksi pistämään kiverää juoksua kirkonkylän läpi. Harja hulmusi korkealla luokan alla, kulkunen helisi, ja tiuku pauhasi.

Irja tunsikin kummaa iloa, jota ei ennen muistanut tunteneensa. Kanervan vieressä tuntui niin hyvältä ja turvalliselta istua, varsinkin silloin kun Musta vilisti niin, että korvissa vinkui ja silmiin vedet kiskoi. Hän tunsikin kuin sääliä Kanervaa kohtaan, tuota yksinäistä raukkaa...

Hän kääntyi Kanervaan päin... Irjasta tuntui kuin Kanervan ulkomuodossa olisi tapahtunut muutos. Ei hän näyttänytkaan Irjan mielestä enää niin rumalta kuin ennen. Ehkä hänen kasvopiirteisiinsä voisi tottua? Ehkä häntä voisi rakastaa?

Ja kun Musta asettui kävelemään, kysyi Irja:

"Mitä te ajattelette minusta?"

Hän tähtäsi Kanervaa suoraan silmiin; hän tiesi, että hiuskihara oli sievästi ohimolla ja että kasvot olivat herttaisen punan peittämät. Kanerva säpsähti kysymystä, loi pitkän tutkivan katseen Irjaan... ja näytti kuin hän olisi tarvinnut kaikki voimansa sanoessaan:

"Te olette ainoa nainen, jossa olen nähnyt elämänilon ja ihailemani surumielisyyden soveltuvan yhdeksi ihanaksi kokonaisuudeksi."

Irja ei oikein käsittänyt, mitä Kanerva tarkoitti, mutta muista merkeistä hän päätti, että nyt hän oli voitolla, nyt hän oli saamassa aukenemaan suljetun sydämen... Melkein henkeä vetämättä hän toivoi, että Kanerva kietaisisi käsivartensa hänen ympärilleen ja kuiskaisi... ja vakuuttaisi...

Mutta Kanerva ei näyttänyt niin tekevän, hän hoiteli oikealla kädellään ohjia ja vasen oli reen perän takana, ja hän tuntui katselevan jonnekin kauas. Hän oli työntänyt lakin otsaltaan, joten Irja saattoi nähdä hänen kasvonsa vallan hyvin. Sivulta päin nähtyinä ne eivät olleetkaan rumat, vaikkeivät juuri säännölliset. Mutta suu oli tavattoman leveä, hiukset liian vaaleat ja poskikuulat liian ulkonevat.

He ajelivat pitkän matkaa ääneti. Irja vertaili Kanervaa muihin, entisiin kosijoihinsa. Ruma oli Kanervakin, mutta rumempiakin hän oli nähnyt. Itselleen hän myönsi, että Kanervan kasvoissa oli jotakin miellyttävää varsinkin silloin, kun hän puhui. Tyly hän ei ollut. Mutta miksi hän pysyi noin ääneti ja noin kylmänä? Miksi hän ei voinut puhella rakkaudesta niinkuin muistakin aiheista? Oliko hän niin ujo ja kömpelö?

"Täällä tulee hyvin kaunis männikkö, jonka läpi tie kulkee... siellä on minusta niin hauska ajella", sanoi vihdoinkin Kanerva pitkän vaitiolon perästä.

"Vai niinkö? Semmoinen tie minustakin on hauska", sanoi Irja ja kumartui sivulle, nähdäkseen eteenpäin.

Tie nousi mäelle ja laskeusi syvään laaksoon, jossa männikkö alkoi kohota kahden puolen. Puut olivat valkoisen huurteen peittämät, ja tähdet tuikkivat ja kuu kumotti kirkkaasti niiden läpi. Jalasten alla narisi lumi, ja Musta hölkkötelä tasaisesti...

Kanerva huokasi, veti lakin silmilleen ikäänkuin jotakin muistoa karkoittaakseen.

"Mitä te nyt ajattelette?" kysyi Irja hiljaa.

"Sanoisinko sen teille? Te ehkä hymyilette, että täysi mies viitsii sellaisia ajatella."

"Voi, minä niin mielelläni kuulen teidän puhuvan! Se tuntuu niin hyvältä ja opettavalta. Te puhutte aina niin, että luulen omia tunteitani selvitetävän. Niin, sanokaa. Minä pyydän."

Irja pani ääneensä kaiken soinnun, katsoi Kanervaa hellästi silmiin ja taivutti päätänsä Kanervan käsivartta vasten.

"Ajattelin vain, kuinka nuorena sepitin tarinan kahdesta rakastavasta, jotka tämmöisenä kuutamoilta matkustivat..."

"Niinkö? Se taisi olla kaunis tarina. Kuinka heidän kävi? Mistä he matkustivat?"

"Mistä he tulivat, sitä en ajatellut. He ilmestyivät järven jäälle, missä tikoitettu tie vei toiselle rannalle. Siitä ajelivat metsän läpi ja nousivat kiertäen vaaran laitaa, jossa kasvoi pitkää petäjikköä. Mutta kun he ehtivät vaaran toiselle puolelle, laskeusi tie sievän lammen vieritse, korven poikki pieneen punaiseen mökkiin. Sen mökin ikkunasta loistivat tulet... Se oli heidän oma pieni onnelansa..."

"Kuinka se lieneekään ollut kaunis tarina!"

"Olen sitten jälestäpäin monesti muistanut, kun yksin kuutamoinä olen kulkenut, että onkohan yhtään ihmistä, joka ei ajattelisi samaa, joka ei haaveksien toivoisi, että kerran elämässä saisi niin matkata ja niin rakastaa..."

Kanerva lakkasi äkkiä puhumasta kuin pelästyen ja tempasi ohjista kiivaasti.

"Kas, kohtahan olemme perillä", hän sitten sanoi välinpitämättömällä äänellä. Mutta Irja iloitsi mielessään, sillä hän aavisti, että outo satumaailma, jonka hän luuli piilevän Kanervan sydämessä, tästä puolin vähitellen aukenenisi.

Molemmiin puolin tietä kasvava männikkö loppui, ja tie nousi vähäiselle mäelle, jolla kahden puolen tietä oli mökkejä. Erään mökin luona Kanerva pysäytti hevosen, nousi reestä ja virkkoi:

"Tässä käväisen sisällä."

Hän kaivoi reen seivistä säkin, joka oli puolillaan kalua, nosti sen selkäänsä ja kantoi mökkiin. Kirkas tervastuli loimotti takassa, ja Irja näki ikkunan kautta kaikki sisällölijat. Hän näki nuorennäköisen naisen, jolla oli tavattoman kauniit ruskeat silmät ja pitkä, musta palmikko. Siellä oli vanhempikin nainen, joka näytti olevan mökin emäntä. Irja huomasi, että nuoren naisen kasvot ilostuivat, kun Kanerva säkkineen meni sisälle. Hän kuuli heidän puhuvan, mutta sanoja hän ei eroittanut. Mutta hän oli ymmärtävinään, että tuo nuori nainen katseli Kanervaa kovin hellästi ja piti hyvästellessä liian kauan kättänsä Kanervan kourassa. Mitähän tämä oli? Mikä oli tuo nuori nainen? Ja mitä varten Kanerva juuri heille toi joulutavaraa?

Irjalle jyskähti mieleen vaikka mitä. Kanervalla oli sittenkin vanhoja syntejä, vaikka häntä niin pyhänä pidettiin. Tuo nuori nainen?

Tultuaan takaisin ja alkaessaan palauttaa hevosta kotiin päin Kanerva sanoi:

"Heillä olisi ollut valmista kahvia, mutta en tahtonut teitä viivyttää. Odottavan aika käy pitkäksi."

Irjan huulilla pyöri jo pureva vastaus, mutta koettaen hillitä luontoaan hän sanoi:

"Siinä mökissä oli komea ja sokea tytär."

"Niin todellakin. Hän on hyvin kaunis. Hän on muuten palvellut minulla kaksi vuotta."

"Vai niin. Onko hän se nainen, jonka kanssa olette ajatellut naimisiin?" kysyi Irja innokkaasti.

"Kuka teille niin on sanonut?"

Kanerva kysyi sen niin omituisella äänellä, että Irja säpsähti. Ja samalla hänelle juolahti mieleen, että Kanervan ja tuon naisen kesken oli sittenkin jotakin, josta Pitkä-Riika ei ollut tahtonut kertoa.

"Niin olen kuullut", vastasi hän vain välinpitämättömästi.

Kanerva naurahti.

"Minä arvaan, kuka teille on kertonut, ja voin hyvin kuvailla mielessäni, mitä ajattelitte, kun näitte minun vievän joulukostia... Se on kyllä tavallista, mutta minä olen vapaa."

Kanerva puhui semmoisella äänellä, ettei sopinut epäillä hänen sanojaan. Irjaa melkein hävetti epäluulonsa, ja viehättävästi hän virkkoi, kääntyen Kanervaan päin:

"Suokaa anteeksi, että jotakin epäilin. Nyt uskon mitä sanoitte."

Ja Kanerva kertoi, että kyläläiset olivat hänestä ja tuosta nuoresta naisesta, jonka Irja oli nähnyt ikkunan läpi, sepittäneet juttuja, joissa ei koskaan ollut mitään perää ollut. Irjan teki mieli kysyä, miksei Kanerva tosiaankin ollut voinut mieltä tuohon naiseen, joka näytti niin kauniilta ja sorealta. Mutta hän ei saanut sitä kysytyksi. Kanerva näytti aavistavan hänen ajatuksensa ja virkkoi:

"Hän on kyllä kaunis, mutta meidän sieluillamme ei ole mitään yhteyttä, eikä hän tunne minua enkä minä häntä. Nyt on jouluaatto", sanoi hän sitten ja tempasi ohjista. Musta juosta vilisteli, niin että tierat lentelivät reen seviin ja vasten silmiä.

"Voi älkää, älkää ajako niin kovaa", pyyteli Irja.

"Annetaan mennä, koska on vehkeissä varaa. Hurja meno helpottaa sydämen toimintaa."

Ja Kanerva kiinnitti ohjia ja massautteli suullaan.

Irja turvautui Kanervan selän taakse ja tarttui häntä käsivarresta molemmin käsin kiinni.

Musta juoksi, niin että reki tuntui hyppelevän perässä. Talojen ohi meni että vilahti, ja metsät vilkkuivat kahden puolen.

Vastaleessa Musta asettui kävelemään.

"Peloitti?" kysyi Kanerva, kun Irja hellitti kätensä hänen käsivarresta.

"Ei minua teidän kanssanne peloita", vastasi Irja.

Hetken äänettömyyden perästä Kanerva virkkoi:

"Irja... Irja. Kuinka tuo nimi on minusta kaunis ja soma."

"Onko? Ja toiset sanovat sitä rumaksi. Tunnetteko ketään muuta Irja-nimistä henkilöä?"

"En ketään. Mutta olen aina ajatellut, että se on sievä nimi."

He alkoivat lähetä pappilaa.

"Tästä teidän hevosestanne minä pidän oikein. Se on niin kauniin musta ja niin roima liikkeissään. Syksyllä jo, kun ajoitte kärryillä, huomasin, että teidän Mustanne on paljon sievempi muita hevosia. Muistatteko, kun ajoitte lyhteitä?" puheli Irja sulavasti.

"Hyvin muistan. *Silloinhan* minä teidät ensi kerran näin", sanoi Kanerva ja huokasi.

Pappilan tienhaarassa Irja taputti Mustaa kaulalle, puheli sille kuin ystävälle:

"Voi kuinka Musta on tullut huurteeseen. Nyt Kanervan pitää antaa sille oikein hyvää apetta minun muistokseni."

Kanervaa hyvästellessään hän puristi kättä lujasti ja kiitti hauskuudesta.

"Niin, eihän täällä muuta huvia meillä olekaan tarjona", sai Kanerva sanotuksi.

Hän kohotti lakkiaan hyvästiksi, ja Irja näki hänen ajelevan täyttä laukkaa kotiinsa päin.

Yrjö Kanervan elämä oli ollut yhtämittaista työtä, varsinkin viimeksi kuluneet vuodet. Orvoksi jääneenä hänen oli täytynyt yksin, omin neuvoin tulla toimeen ja valita elämänuransa. Hän oli paljon yrittänyt, menettänyt paljon ja pahoin pettynyt laskuissaan. Mutta lannistunut hän ei ollut vielä. Kun oli suo siellä, vetelä täällä, jäi hänelle vielä viimeiseksi yksi turva: ruumiillinen työ.

Hän oli lukemattomat kerrat pelastunut epätoivosta työllä ja täten tullut vakuutetuksi siitä, ettei ollut olemassa mitään muuta lääkettä, joka niin parantaisi alakuloisen mielen, niin virkistäisi ruumiin voimia kuin työ. Siksi hän oli mieltynyt aherrukseen ja vaivaa näkemällä päässyt pienen maatilan omistajaksi kauas Pohjois-Suomeen.

Hän oli näinä kuluneina vuosina raatanut miehen lailla, väliin yli voimiensakin. Mutta hän osasi nauttia työnsä hedelmistä ja iloitsi jokainoasta pienestäkin menestymisestä. Hän käytti kaiken aikansa työhön, ja sen vuoksi hän ehti vuodessa toimittaa sen, mitä muut kihnuttivat vuosikymmenen.

Ollen terve ja vankka ja vielä miehuutensa parhaimmassa iässä piti hän työtä vain huvina ja hän tekikin sitä iloisin mielin, lauleskellen. Kun tuli satoisa vuosi, sitä hauskeampi oli työskennellä; kun halla hätyytteli ja kun muutoin alakuloisuus ahdisteli, löysi työstä unhotusta ja sai rauhan.

Mutta sitten tunki kaiho toisinaan mieleen pyrkimään. Talvi-iltoina varsinkin. Tuli ajatelleeksi yhtä ja toista, nousi mieleen kysymyksiä, joille haki turhaan vastauksia, ja kumma oli, että silloin aina tunsii itsensä vähäpätöiseksi, yksinäiseksi ja onnettomaksi. Kenen hyväksi hän työskenteli? Yksinkö hän kulkisi parhaan elämänsä, saamatta tuntea tuulahdustakaan elämän suuresta, todellisesta onnesta? Mutta hän oli jo tottunut rauhoittamaan heräviä viettejään. Hän osasi asettua kylmälle kannalle ja mietti tehtävänsä niin persoonallisesti kuin mahdollista. Hänen kohtalonsa oli näin määrätty, näin sallittu, eikä siihen mitään voinut, arveli hän. Kukin tyytyköön kohtaloonsa älköönkä napisko. Ei hän napissutkaan. Mutta sille ei hän mahtanut mitään, että sattui hetkiä, jolloin rajua riemua täytti sydämen, kun mieli kuvaili suloista, vaaleakutrasta olentoa, joka sipsuttaisi pihalla, joka valmistaisi illallisen ja jolle saisi arvelematta kertoa kaikkien kovien vuosien koettelemukset. Sitäkin kuvaa hän koetti himmentää ja iski työhön kaksinkertaisella innolla. Mutta se ei lähtenyt mielestä sittenkään, vaan ilmausi uudestaan kahta komeampaa.

Hän valvoi myöhään iltaisin ja nousi varhain vuoteelta. Kun muu taloon kuuluva väki jo nukkui, istui hän pöytänsä luona lueskellen. Toisinaan hän kirjoittelikin, omia ajatuksiaan selvitellessä. Mutta aamulla hän oli valveilla ennen kuin kukaan muu.

Pitkinä yksinäisinä iltoina, kun hän joutui mielin määrin mietiskelemään omaa elämäänsä, kasvoi ja vaurastui hänen sisällinen maailmansa sitä suuremmaksi, kuta pienemmäksi ympäristö supistui. Syvässä sydämen pohjalla oli paljon outoa ja omituista, joista kutousi suuri ja siintävä satumaailma. Se oli syvä kuin meri ja ulottui taivaan rannasta toiseen. Hän ei kenellekään ilmoittanut omaa sisäistä aarrettaan, säilytti sitä puhtaana ja valkoisena ja lepohetkinään vaelsi sen kultaisia pyhäköitä katsomaan. Ei kukaan aavistanut hänen aarrettaan, vaikka hän väliin olikin hajamielinen ja vähäpuheinen, vaikka hänet usein nähtiinkin syvissä mietteissä.

Ja melkein tietämättä itsekään miten, hän oli muovaellut ihanteen, jonka kuva asui mielessä aina. Hän näki hänet yksinäisillä metsämatkoillaan, näki kylväessään peltoaan ja istuessaan pöytänsä luona. Se oli niin puhdas ja ihana kuva, niin ihanteellisen ja surullisen suloinen. Se tuli yöllä unissa mieleen kirkastettuna, valkoisena enkelinä, joka levitti hennot siipensä suojelevasti hänen ylitsensä ja vartioi ja valvoi hänen vieressään. Se kuva oli hänen satumaailmansa loistokohta, josta hän lähti ja johon hän palasi.

Kovien kiusausten hetkinä se sukelsi sydämen kammioista ja hämmensi kaikki muut, vei miehen mennessään ja kuiskui korvaan puhtaan lemмен voimakkaita sanoja.

Usein hän havaitsi haaveksivansa ja melkein häpesi lapsellisuuttaan, mutta kuva ei kadonnut, eikä hänen satumaailmansa pienentynyt. Ja tuota kuvaa mielessä säilyttäen oli häneen juurtunut usko, että oli olemassa todellisuudessa semmoinen ihanne. Mutta hän ei ollut sitä koskaan kohtaava eivätkä heidän tiensä tulisi koskaan yhteen sattumaan...

Mutta ensi kerran Irjan nähdessään hän säpsähti. Vilkkaassa mielessään hän ehti kuvailla vaikka minkämoista. Ja kun hän ensi kerran vilkaisi Irjan silmiin ja kuuli hänen äänensä, riemastui hänen sydämensä. Mutta hän oli tottunut taistelemaan ja saamaan rauhan työstänsä. Hän koetti rauhoittua ja tyyntäytyä heräviä tunteitaan. Hän ahdisti kaikki tunteensa niin syväälle, ettei niistä näkynyt jälkeäkään, ja käytti kaikki voimansa pysyäkseen tasapainossa. Mutta kuta useammasti hän Irjaa puhutteli, sitä paremmin hän oli näkevinään Irjassa yhdistettyinä kaikki ne hyveet ja kaiken sen sulon, jonka oli satumaailmansakin ihanteessa nähnyt.

Hurja riemu otti hänet valtaansa, ja hän tunsu utojen, ennen tuntemattomien voimien mellastavan sydämessään. Mutta hän ei ollut turhaan käynyt elämän kovaa koulua eikä turhaan kasvattanut sieluaan kaikkea vastaanottamaan. Hän päätti pysyä levollisena, päätti tutkia perinpohjin eikä viimeisessäkään hädässä antautua.

Mutta nyt palatessaan ajelemasta, muistelllessaan mitä he olivat keskustelleet ja tuntiessaan Irjaa hyvästellessään, että Irja painoi hänen kättään hiukan lujemmasti, hän oli kadottaa kaiken voimansa.

Riisuttuaan hevosensa aisoista ja vietyään talliin hän suuteli Mustan kaulaa siihen kohti, johon oli nähnyt Irjan kädellään taputtavan...

Hän kävi sisälle, sytytti kynttilät pieneen joulukuuseensa ja istahti ikäänkuin raskaasta työstä väsyneenä sen viereen. Ajatukset tuntuivat olevan sekaisin, ja hän vapisi kuin suurimmassa tuskassa. Vuosikausia hillityt vietit olivat päässeet valloilleen ja mellastivat sekavina sydämässä.

Voisiko se olla mahdollista? Olisiko hänenkin elämänsä seestyvä? Olisiko mahdollista, että tuo unissa ikävöity ja kauan kaivattu kuva muuttuisi todelliseksi, eläväksi olenoksi, joka tulisi yksinäistä elämää sulostuttamaan? Hän näki Irjan kuvan elävänä edessään, muisti pienimmätkin piirteet hänen kasvoistaan ja syvällisten silmien hellän ilmeen. Hän kuuli Irjan äänen, oli huomaavinaan siinä helkkeen, niinkuin Irja olisi tahtonut häntä lohduttaa... Hän luuli nähneensä Irjan silmissä sen loistavan kummallisen satumaailman, jota hän oli kuvitellut... se oli suuri ja puhdas maailma, täynnä rajatonta rakkautta, sääliä ja lohdutusta...

Ja niinkuin Irja häneen katsoessaan olisi nähnyt hänen syvimpään sydämeensä, tuntenut sen tuskat ja aavistanut rajattoman rakkauden. Mutta äkkiä hän heräsi haaveistaan, koetti tyyntyä ja uskotteli itselleen, että kaikki mitä hän Irjassa oli nähnyt ja kuullut ja kaikki, mitä hän itse tunsu, oli kuvittelua, joka vain lisäsi hänen tuskiaan entistä kovemiksi. Eihän se voikaan olla totta! Kuinka voisi Irja häntä rakastaa tai edes kunnioittaa... häntä, jolla ei ollut mitään, johon Irja voisi kiintyä... ei niin mitään muuta kuin ihana satumaailmansa... Mutta jos Irja rakastaisikin juuri sitä? Jos oli aavistanut hänen elämänsä, tullut tuntemaan hänen sydämensä salaisimmat asiat ja nähnyt hänen sielunsa syvyyteen? Ja taas muistaessaan, mitä Irja oli puhunut, kuinka hellä ja lempeä Irjan syvällisten silmäin ilme oli, kuinka hän nojasi päätänsä käsivartta vasten ja kuinka hurmaavan kaunis oli hänen äänensä helke, tapasi hänet raju riemu niin voimakkaana, että hän hypähti istumasta ja melkein kiljui ilosta.

Joulukuusen kynttilät olivat melkein lopulleen palaneet, häntä oli käsketty illalliselle, mutta hän ei ollut mennyt. Mutta kun hän ei vielä toisellakaan käskyllä lähtenyt ja muu väki odotti isännän tuloa, arveli talon vanha emännöitsijä:

"Taisikin tulla miettimistä isännälle. Pitkä-Riika sanoikin opettajaneidin olleen kumppanina reessä."

Silloin hän heräsi ja harmistui, suuttui itselleen ja muille ja vastasi välinpitämättömällä äänellä:

"Mitä on Pitkä-Riika sanonut...?"

Ja hän meni keittiöön, astui paikalleen syömään ja alkoi tarinoida väkensä kanssa niinkuin ei olisi mitään nähnyt eikä tuntenut. Mutta vanhalta emännöitsijältä ei jäänyt huomaamatta, että isännän silmissä oli kumma, outo kiilto ja että hän oli tavattoman ystävällinen kaikille.

Nyt alkoivat kummalliset yöt ja päivät. Hän oli kuin huumauksessa; väliin villi riemu täytti rinnan, väliin hirvittävät tuskat repivät sydäntä. Hän kokosi kaiken voimansa ja kuntonsa, koki tyyntyä ja punnita asioita. Mutta hän ei onnistunut. Öin, päivin mellastivat oudot tunteet hänen sydämässään ja tekivät elämän kamalaksi ja ikäväksi...

Vihdoin hän sai voimia sen verran, että kykeni töihin, ja hän tekikin kuin villinä vihassa tai niinkuin olisi tahtonut ajaa siten kauas pois mielestään ihanat kuvittelut ja sydämestään vienot lemmenlaulut. Mutta yhä voimakkaammaksi paisui hänen lempensä, yöt olivat yhä unettomammat, ja päivät pitkät ja pilviset. Hän oli horrostilassa, osaamatta enää itse punnita ajatuksiaan. Ja kun hän iltaisin kovan päivätyön jälkeen asettui levolle, karkoittivat kuvittelut unen silmistä ja hän heräsi omiin tuskanhuutoihinsa.

Kaunis oli se maailma, jonka hänen mielikuvituksensa loi pitkänä talviöinä. Se oli vielä kauniimpi, vielä puhtaampi kuin se satumaailma, jota hän oli aarteensa pitänyt. Se oli rohkea kuva todellisesta onnesta ja siitä elämästä, jota hän kuvaili Irjan kanssa elävänsä. Ei se kullalta kimmeltänyt, mutta siinä oli rakkautta rajattomasti, onnea ja iloa... niin herttaisen hauskaa elämää kotilieden ääressä.

Otteita Irjan muistikirjasta.

Ensi lehdellä:

Olen nyt varma siitä, että hän rakastaa minua, mutta hän ei uskalla sitä sanoa. Hän on kuin lapsi vielä, niin viaton ja kokematon. Eilen illalla, kun tapasin hänet tiellä ja puristin hänen kättään, tunsin, että se vapisi. Vähemmällä ovat muut rakkautensa ilmoittaneet. Kun kerran tai kaksi olen silmästä silmään katsonut ja vähän hellemmästi puhunut, niin silloin he ovat juttunsa aloittaneet.

Minulla ei ole oikeastaan mitään häntä vastaan enää. Hän on kyllä ruma. Mutta hänessä on kuitenkin jotakin erinomaisen miellyttävää, miehekästä ja somaa. Hän ei ole ikänensä ennen rakastunut, ei koskaan elänyt naisten parissa, olen sen jo aikaa huomannut. Mutta hän on liiaksi tunteellinen ja maalaiseksi naurettavan romanttinen. Minä kuuntelen kuitenkin hänen puheitaan suurella nautinnolla, sillä hän puhuu hyvin ja on kai paljon kokenut. Ei hänen äänensäkkään ole soinnuton. Ellei hänellä olisi niin iso suu ja niin liian vaaleat hiukset! Tämmöisellä seudulla, jossa ei ole muita nuoria, hän sentään menettelee hupina.

Saapa nähdä, kuinka kauan hän voi hillitä tunteitaan! Odotan vain, että hän kosii minua. Kaikkien laskujen mukaan ei siihen pitäisi olla kauan. Olisi todella hauska kuunnella sitä sanatulvaa, jota hän luullakseni kosiessaan käyttää. Epäilemättä hän on tunteellisin kaikista kosijoistani, ja siksi hän minua niin viehättääkin. Hänen kanssaan saan leikitellä kuin viattoman lapsen kanssa.

Tätä kirjoittaessani näen valon tuikkivan hänen huoneensa ikkunasta. Olen aivan varma, että hän kirjoittelee jotakin, ehkäpä novellia, taikka jos hänellä on muistikirja, niin hän täyttää sen lehdet lemменrunoillaan. Raukka! Väliin hän sentään minua säälistääkin. Mutta kai hänen kuitenkin pitäisi ymmärtää ja älytä, etten *minä* viihdy elämään köyhän maanviljelijän kanssa, jolla jokapäiväinen leipä on niin lujassa...

Minua väsyttää ja hermostuttaa, ja ikävältä tuntuu elämäni. Kas tämä on pitäjätä, kun ei ole ainoatakaan nuorta herraa! Keväällä kuuluu sentään eräs forsmestari tulevan tänne. Sen kuulin ruustinnalta. Jospa hänkään ei olisi komea ja hieno herrasmies!

Hyvää yötä nyt, muistikirjani. — Sinun lehtiäsi ei kukaan saa lukea.

Toisella lehdellä:

Tänään minulla on ollut vieraita, rovasti, rovastinna ja Kanerva. Minä en olisi millään muotoa tahtonut, että Kanerva tulisi juuri nyt. Minä nimittäin pelkäsin, ettei hän osaisi käyttäytyä tai että hän sanoisi jotakin tyhmää, raakaa tai talonpoikaista. Mutta rovastinna kärtsi minua niin kauan, että minun täytyi lähettää hänelle kutsu.

Hän olikin heti valmis tulemaan. Luulin, että hän näyttäisi hyvin kömpelöltä ja naurettavalta, ujolta ja saamattomalta, mutta kumma kyllä, niin ei käynytäkään. Hänellä näkyi olevan uusi takki, joka sopi hänelle erittäin hyvin. Vartalon muoto tuli sirommin näkyviin, ja varsinkin olkapäät, jotka hänellä totta puhuakseni ovat pystyt ja komeat kuin parhaalla gentlemannilla. Minä huomasin, että hän kumarsi oikein sievästi ja että hän kyllä näkyi osaavan olla ja valikoida keskusteluaiheita. Nyt minä olin näkevinäni jotakin herrasmaista hänen käytöksessäänkin, varsinkin silloin, kun hän otti esille paperossikotelon ja sytytti paperossin palamaan. Ei hän näy olevan ahmatti eikä perso. Leipää hän ei ottanut kuin pari pientä palasta ensimmäiselle kupille, toisen hän joi sokerin kanssa. Rovastinna näyttää pitävän hänestä paljon; sen olen jo ennen hänen puheistaankin kuullut. Olen melkein varma, että rovastinna arvaa hänen rakastuneen minuun. Näin, että rovastinna tarkasteli sekä minua että häntä. En tiedä, liekö huomannut Kanervassa mitään erityistä, mutta ei minussa ainakaan. Osaanhan minä toki siksi teeskennellä, jos jotakin häntä kohtaan tuntisinkin. Muuten: minä en pidä rovastinnasta. Hänellä on niin kumma katse, joka pyrkii luihin ja ytimiin. Minun täytyy panna kaikki voimani liikkeelle, että osaisin hänen edessään olla lempeä ja rakastettava. Ja kuitenkin hän aina tähtää silmiin ruskeilla pienillä silmillään tutkivasti, niinkuin joka hetki epäilisi jotakin. Minä en hänen kanssaan tahtoisi pitkiin puheisiin. Rovasti-ukosta sitävastoin pidän paljon, vaikka hän onkin jo harmaahapsinen. Hän on varmaankin ollut komea kavaljeeri nuorena. Yhä vieläkin hän on niin kohtelias ja huomaavainen, että oikein. Tänään viimeiseksi sen huomasin, kun lankakeräni putosi lattialle. Eikös ukko ollut näppärä sitä ottamaan ja ojentamaan minulle!

Mitä nyt muuta muistelisin? Niin. Rovasti ja Kanerva puhuivat valtiollisista asioistamme. Minusta oli kumma kuulla, että Kanerva osasi niin älykkäästi ja maltillisesti puhua. Hänellä on kaiketi hyvä muisti, ainakaan hän ei ole sellainen puolihupsu papinpoika, joksi häntä ensin luulin. Jos hän ajaisi partansa siihen muotiin kuin herrat nykyään, jos hän käyttäisi valkoista kaulusta ja hajuvesiä... ja jos hän ei olisi pelkkä maanviljelijä eikä joka päivä puuhaisi mättäitä tunkioon... niin kuka tiesi... kuka tiesi... Varma olen kuitenkin, että toisenlaiselta hän näyttäisi, jos hän olisi oikeassa herraspuvussa. Hänellä on oikein

pulska vartalo, notkea ja täyteläinen. Tänä iltana hän oli paljon hienomman näköinen kuin koskaan ennen. Kumma on, ettei hän minunkaan vuokseni pukeudu paremmin ja pysy erillään tuolta kirotulalta tunkiolta...

Hän puristi kättäni hellästi hyvästellessämme ja virkkoi:

"Huomenaamulla lähden hyvin varhain Karhuvaaraan honkametsään."

Juuri niinkuin minä välittäisin hänen honkametsästään taikka niinkuin minun tekisi mieli mukaan. — Ei, tämä menee jo liian pitkälle. Hänestä kirjoittelen muistikirjaani kuin suurestakin romaanisankarista. Nyt tulkoon piste. Ei sanaakaan enää.

Kolmannella lehdellä:

Vaikka olenkin päättänyt, etten kirjoita sanaakaan hänestä muistikirjaani ennenkuin hän on minua kosinut, täytyy minun kuitenkin nyt piirtää nämä rivit. Luulenpa olevani häneen harmistunut sen vuoksi, että hän on niin pitkäpiimäinen. Hän vain haaveksii ja uneksii. Ja kuitenkin hän tekee työtä lakkaamatta aivan kuin vihapäissään. Kummallisempaa miestä en ole ennen nähnyt. Rovastinna puhuu minulle joka näkemällä tyrkyttäen hänen suurista avuistaan; kuinka hän on ahkera ja siivo, säästävä ja säännöllinen, siveellisesti tarmokas ja kerrassaan puhdas poika. Ja kuinka hän on lämminsydäminen, hellä ja hyvä ja uhrautuva.

Tuon kaiken minä kyllä uskon, mutta omituista on, että vaikka rovastinna antaa niin suuren arvon hänen hyveilleen, minä en niistä välitä. Hänen romanttisuutensa minua sitä vastoin huvittaa paljon enemmän. Kuinka omituisia päähänpistoja hänellä onkaan! Eilen illalla sain nimittäin häneltä kirjeen ja siinä sanomalehdestä irtileikatun novellinpätkän, jonka olen moneen kertaan lukenut. Kirjeen mukana ei seurannut muuta kuin paperilippu, jossa oli vain sanat: Irjalle, illan tullen luettavaksi. Hän on varmaankin siinä uskossa, että olen hyvinkin ihastunut hänen kirjoituksiinsa. Luulen tämän lähetyksen olevan viittauksen hänen tunteisiinsa, siinä ei ole muuta kuin yksinäisen haaveksijan kaihoja. Se on kuitenkin hyvin sievästi ja ehdottoman vaikuttavasti kokoonpantu. Siinä on monta hyvin kaunista ja alkuperäistä ajatusta. On oppineempia, jotka eivät saa semmoistakaan aikaan. Hänen käsialansa on oikein somaa ja reipasta, ei luulisi häntä raskaan työn tekijäksi. Voi, jos hän olisi vähän kauniimpi kasvoiltaan ja jos hänellä olisi parempi asema...!

Niin. Mitä minä oikeastaan aioinkaan kirjoittaa? Nyt muistan. Siitä asti on minulla ollut mieliharmia oikein kosolta. Läksin nimittäin eilen illalla käymään pappilassa. Eteisen kellossa lienee ollut jokin vika, niin ettei se soinutkaan eikä minun tuloani kuultu. Ruokasalin ovi oli kiinni, ja sieltä kuului rovastin ja rovastinnan puhelua. Äänessä huomasin erilaisempaa sointua kuin ennen, ja vähentäessäni vaatteita kuulin rovastin sanovan:

"Hän on kuitenkin herttaisin ja kaunein tyttö, minkä milloinkaan olen tavannut. Ja opettajana hän on aivan moitteeton. Hänellä on kerrassaan eheä ja hyvä luonne." Melkein vihaisella äänellä kuulin rovastinnan sanovan: "Sen minä kyllä olen nähnyt, että niin sinä uskot, ja niin uskoo Kanervakin. Sinäkin, vanha ukko, olet hänelle niin kohtelias, että luulisi sinun rakastuneen... On kummaa, kuinka vähän te miehet tunnette naisia! Sillä minä olen varma, että Irja ei ole niinkään hellä ja herttainen kuin näyttää. Kaikki hempeys ja sulo, joka kyllä on sangen viehättävää ja jolla hän näyttää voivan lumota kaikki, varsinkin miehet, on teeskentelyä! Toista löytyy hänen sydämessään. Minä vain säälin Kanervaa."

Silloin minä äkkiä tempasin oven auki... Rovastinna ei hämmästynyt vähääkään, mutta rovasti oli kokonaan kuin puusta pudonnut.

Rovastinna on minusta ensi näkemältä ollut vastenmielinen, mutta nyt minä vihaan häntä sydämeni pohjasta.

Kuluisi aika, tulisi kevät ja kesä, että pääsisi isompaan maailmaan!

* * * * *

En voinut nukkua, minun täytyy hetki vielä kirjoittaa. En käsitä, mikä minua vaivaa. Hän on ajatuksissani aina tovin kuluttua. Näyttää siltä kuin hän tahallaan tahtois minua ärsyttää. Olen mielestäni antanut hänelle niin selviä viittauksia, että hän rakas... ei, en sanokaan... että hänen olisi pitänyt jo rohkaista luontoansa. Jos oikein hänet tunnen, ei hän ilmoita rakkauttaan huoneessa, vaan ulkona luonnossa, joko ajelemassa tai hiihtoretkellä. Olen odottanut, että hän näinä päivinä, kun ilma on ollut niin tavattoman kaunis, tulisi pyytämään minua ajelemaan. Mutta mitäs vain! Joka päivä näen hänen palaavan metsästä. Hän istuu hajasäärin hyvin korkean rankakuorman päällä lakki silmillä... Kerran, kun kuorma kaatui, näin hänen sukkelasti kuin parhaan sotilaan joutuvan sitä oikaisemaan. Ja paljaalla käsivoimalla hän työnsi kuorman rekineen tielle. Kuinka vankat käsivarret hänellä lieneekään!

Ja rinta on niin laaja ja korkea! Millehän mahtaisi tuntua, jos hän oikein syleilisi? Jos kuitenkin kerran... kerrankaan saisin olla hänen sylissä, tuntee hänen lujien käsiensä pitävän ja kuulla hänen kuiskivan noita odottamiani sanoja. Hänen sylissä ei ole kukaan nainen ennen istunut... Olisi romantillista päästä siihen ensiksi...

Ah! Minä olen kuin hullu. Nyt lopetan... Saa nähdä, tuleeko meiltä lähdeytyksi hihtoretelle Karhuvaaralle? Hän on jo monesti sitä esittänyt.

6.

Talven selkä oli jo katkennut, päivät pitenivät pitenemistään, taivas kävi helakammaksi ja aurinko paistoi kirkkaasti. Muutamana lämpöisenä päivänä olivat räystäät jo ruvenneet kevättä tietämään, kun pitkiä jääpuikkoja riippui etelän puolella vierä vieressä.

Kuolettava ikävä oli Irjalla ollut monta viikkoa. Hänellä ei ollut sopivaa seuraa, eikä hän viihtynyt olemaan yksin. Koulutuntien loputtua olisi ollut aikaa vierailta, mutta ei ollut juuri mihin mennä. Pappilassakaan ei viitsinyt myötäänsä kulkea, ja talonpoikaisissa taloissa oli niin surkean kuivaa ja ikävää. Ikävämpää maaseutua oli mahdoton ajatella. Ei nuorisollakaan minkäänlaisia harrastuksia, ei illanviettoja. Pitkä-Riika tiesi kuitenkin kertoa, että nuoriso huvittelehti tavallaan kelpolailla, pitäen tanssejaan ja huvejaan milloin missäkin. Kyllä kai he osasivat huvitella, mutta ei sopinut Irjan heidän seuraansa mennä. Kerran Irja kuitenkin meni Kurikkaan, jossa tiesi kylän nuorison olevan koolla. Siellä näytti olevan hauskaa. Oli pulskia poikiakin.

Muuan poika, Vierelän Hannes, miellytti Irjaa kovasti. Se oli kerrassaan uljas poika, pitkä, mustatukkainen ja viekassilmäinen. Irjakin yhtyi heidän leikkeihinsä. Hän tuli pariksi Vierelän Hanneksen kanssa. Hannes ei näyttänyt olevan hämillään. Päinvastoin hän jutteli Irjalle kuin parhaalle tuttavalle ja naureskeli niin viekkaasti. Hänellä olikin Irjan mielestä erinomaisen sievä suu, hienot viikset ja aivan verrattoman valkoiset ja tasaiset hampaat. Hannes puserteli Irjan sormia kourassaan ja hymyili. Kerran Irja puristi vastineeksi...

Silloin tapahtui, että lamppu sammui ja koko seura jäi pimeään. Syntyi hälinää ja kuisketta. Hannes käytti tilaisuutta, samoin kuin muutkin, ja veti Irjan syliinsä ja suuteli monta kertaa huulille...

Irja riuhtaisi irti ja riensi pihalle minkä ennätti... pyyhki huuliaan ja tunsu sydämensä omituisesti lyövän.

Siitä asti hän ei enää pyrkinyt rahvaan nuorison joukkoon. Mutta tapauksesta hän ei kertonut kenellekään.

Useimmat illat hän vietti koululla omassa huoneessaan, ja silloin hän vanhan tavan mukaan katseli Kanervalle päin. Siellä näkyi harvoin liikettä. Kanerva oli kohta uudenvuoden jälkeen mennyt tukkitöihin kauas pitäjän äärimmäiselle kulmalle. Hän oli mennyt kuin salaa. Ei ollut puhunut Irjalle sanaakaan aikeestaan. Pitkältä-Riikalta Irja sitten vasta kuuli, että Kanerva oli mennyt moneksi viikoksi tukinajoon. Aluksi hän ei välittänyt Kanervan poistumisesta, oli melkein iloinen. Mutta kuta useampia päiviä ja viikkoja kului, sitä selvemmin hän alkoi kaivata. Tuntui nyt, yksin iltaisin istuessa, suurelta nautinnolta muistella mitä Kanerva oli puhunut, miten oli käyttäytynyt ja miten oli ollut hienotuntoinen... Ei ollut kuin parisen kertaa kättäkään pusertanut, ei kertaakaan tullut liian likelle eikä vyötäisiltä kiinni ottanut. Irjaan oli tapaus Kurikassa tehnyt ikävän vaikutuksen. Ja sen johdosta hän tuli monet kerrat verranneeksi Kanervaa muihin talonpoikaisiin.

Yhä selvemmästi hän alkoi tuntee, että Kanerva kuitenkin, kaikkine vikoineen ja rumine kasvoineen, oli jalo mies, hellä ja hyvä, ja että hän oli paljon korkeammalla asteella kuin muut talonpojat. Hän alkoi kaivata Kanervan seuraa ja mietiskeli usein syytä, miksi Kanerva niin sanattomasti oli moneksi viikoksi poistunut. Irjalle johtui monenlaisia mietteitä mieleen. Eikö hän ollutkaan osannut oikein lumota Kanervaa? Taikka olisiko Kanervalla omat aavistuksensa Irjasta? Taikka olisiko rovastinna sanonut jotakin? Miksei Kanerva ollut ilmoittanut rakkauttaan, vaan lähtenyt kuin öinen varas piiloon?

Irja syytti itseäänkin. Hänen olisi pitänyt olla vielä rohkeampi Kanervan kanssa. Silitellä jolloinkin hänen hiuksiaan, kehua maamiehen vapaata ja hauskaa elämää, innostua silloin, kun Kanerva puhui viljelyksistään ja karjastaan. Sanalla sanoen antaa enemmän aihetta ja rohkeutta Kanervalle.

Eräänä iltana Irja taas tapansa mukaan istui keinutuolissaan hyräillen jotakin laulun nuottia, kun Pitkä-Riika hiipi sisälle. Riika oli joltakin kaupungista palaavalta saanut aimo ryyppyä ja oli entistään puheliaampi ja tietävämpi. Irjaa suututti Riikan hiipiminen ja hän sanoi vihaisesti:

"Miksi Riika niin hiipien tulee? Minä säikähdin niin pahasti. Se ei sovi, ja sitäpaitsi Riikalla ei ole tänään mitään tehtävää täällä. Huomenna vasta on keskiviikko, jolloin huoneet puhdistetaan."

Irja puhui vihaisella äänellä. Hän olikin niin ärtyisellä ja hermostuneella tuulella. Ja kun Riika ei näyttänyt alkavan poistua, sanoi hän:

"Eikö Riika kuullut? Minä en muuten kaipaa semmoisten ihmisten seuraa."

"Minkäläisten ihmisten?" kivahti Riika vihaisesti.

"Semmoisten ihmisten kuin te."

"Vai niin. Minkälainen te itse luulette olevanne? Niinkö luulette, ettei kylällä tiedetä, mikä te olette ollut ja mikä olette. Kaunista on sekin, noin opettaja-ihmisestä, mitä Vierelän Hannes on kertonut. Ja ei kai Hannes ole puoltakaan sanonut... arvaan minä."

Irja tunsu veren kohoavan poskilleen, viha vihlaasi sydäntä ja melkein kiljuen ja jalkaansa lattiaan polkien hän ajoi Riikan ulos. Mutta ovella Riika ehti vielä juopuneella äänellä porista:

"Saapi saateri viekөөn Kanervakin tietää, koska rovastinnakin tietää."

Kun Irja palasi huoneeseensa, purskahti hän katkeraan itkuun ja valitteli kuin suurissa tuskissa.

Seuraavana päivänä hän antoi lapsille lupaa.

Ja läksi muutamien oppilaittensa kanssa hiihtoretkelle ja mäkeä laskemaan Vasuharjulle. Irjan oli äärettömän ikävä ja häntä kaiveli se huhu, josta Pitkä-Riika oli kertonut. Mitä ne hänestä tiesivät? Ei mitään. Hänellä oli ollut kosijoita joka sormella. Hän oli jaellut rukkasia oikeaan ja vasempaan, ja sillä hyvä. Se ei kuulunut keneenkään. Kaikkein vähimmin rovastinnaan.

Tie Vasuharjulle kulki Kanervan pihan läpi, ja Irja hiihti oppilaineen sen kautta. Hän ei ollut ennen sitä kulkenut, mutta päätti mennä, kun Kanervakaan ei ollut kotona.

Mutta juuri kun hän pääsi pihalle, ilmausi vanha taloudenhoitajatar kuistin eteen jauhovakka kainalossa. He olivat Irjan kanssa hyviä tuttavvia, ja Irja oli Taavalta lainannut yhtä ja toista pienempää talouskapinetta. Kun Taava vaatimalla vaati Irjaa sisälle juomaan kupin kahvia, ei Irja isosti vastustellut, sillä hän oli utelias näkemään, miltä huoneissa näyttäisi. Olisiko siellä niin somaa kuin päällä päin?

"Meillä ei ole muita huoneita lämpiminä kuin pirtti ja minun kamarini. Isännän huonekin on ollut kylmillä siitä asti, kun hän läksi tukinajoon", sanoi Taava, kun he tulivat pirttiin.

"Onpas tämä siisti ja hauska pirtti", sanoi Irja ja silmäili ympärilleen.

"Tulkaa tänne minun kamariini. Tässä sattui olemaan valmista kahvia ja vereksiä nisuja, niin tarjoisin..."

Taava toimitti Irjan istumaan kamariinsa ja meni hommaamaan kahvikaluja. Sillä välin oli Irjalla tilaisuutta katsella ja arvostella. Taavan huoneesta oli ovi saliin ja kamariin. Irja avasi salin oven ja kurkisteli sisälle. Se oli iso, hauska huone yksinkertaisine, mutta aistikkaine huonekaluineen. Ja loukossa oli Runebergin rintakuva mustalla pöydällä... Irja arvosteli kaikkia huonekaluja erikseen, katseli Runebergin rintakuvaa ja huomasi senkin, että huoneesta oli hauska näköala puutarhaan ja kauas toiselle puolen joen...

Hän tahtoi vielä nähdä, mihin toisesta ovesta pääsisi, ja avasi sen...

Mutta samassa Taavakin kahvitarjottimineen kerkesi ja virkkoi:

"Fröökynä tahtoo nähdä muitakin huoneita..."

"Näin, ettei ovi ollut lukossa, niin avasin... Tämäpä onkin hauska ja sievä huone. Kuka tässä asuu?"

Irja silmäili mielihyvin pieneen huoneeseen, astui yli kynnyksen keskelle lattiaa ja ihmetteli. Huone oli kuin jotakin asukasta varten sisustettu. Irjan silmä pysähtyi ensiksi pieneen päästävedettävään sänkyyn; se oli kukkurallaan makauksia, joiden peittoina oli niin hohtavan valkoinen liina, että silmiä huikaisi. Pienoinen pöytä oli ikkunan alla. Siinä oli hyvin sievät kirjoitustamineet ja Juhani Ahon teoksia. Kaikki muukin huoneessa näytti niin somalta ja sievältä.

"Kuka tässä nyt asuu?" kysyi Irja uudelleen, kun Taava ei mitään vastannut.

"Eihän tässä asu ketään. Eikä ole asunutkaan... tämän isännän aikana. Vai on tämä fröökynästä sievä

huone! Kyllä tämä onkin. Hauskin kaikista."

Irja huomasi, että ikkunasta oli hyvin kaunis näköala metsään päin. Sieltä näkyi Vasuharjun kalju laki ja pitkä petäjikkö sen kupeelta.

"Mitähän varten tämä huone on? Tämä sopisi naiselle mainiosti", virkkoi Irja kahvia juodessaan.

"Emäntäänsä varten kai se lienee tämän valmistanutkin. Vaikken minä ole sitä koskaan uskaltanut kysyä", selitti Taava ja katseli syrjäsilmillä Irjaan.

Irja tunsi punastuvansa ja koetti painaa kättä silmille. Taavan silmä oli terävä ja musta kuin hiili ja näytti tunkeutuvan sisimpään salaisuuteen.

"Kelpaa kai tähän tulla, kuka tuo sitten lieneekin... Vaikka olisi hyvin likellä", sanoi Taava ja hymyili.

Ja kun Irja näytti rupeavan poislähtemään, puheli hän:

"Mikä liekin tullut meidän isännälle, kun aivan äkkiä läksi tukinajoon, vaikka olisi ollut kotiajoakin vielä. Se onkin ollut niin kumma kaiken syksyn ja talven. Lukon takana istunut kuin pahantekijä. Ja lukkoon pani huoneensa oven lähtiessään nyt, vaikkei ennen ole koskaan lukinnut. Siinä huoneessa olisi fröökynällä katselemista, mutta ei päästä sisälle. Kirjojakin iso hylly. No, niinkö olikin kiire?"

"Lapset odottavat pihalla. Me aiomme hiihtää Vasuharjulle", sanoi Irja hyvästellessään.

He hiihtivät Kanervan pihasta lähtevää metsätietä pitkin metsään päin. Tie kohosi tasaisesti loivaa vastaletta, kunnes metsän rinnassa jyrkkeni, niin että piti lujasti työntää sauvoilla. Lapset hiihtivät edellä, Irja perässä.

Hänen mielensä oli niin omituisen raskas, tuntui kuin olisi ikävä. Hauskan romaanin hän täällä eläisikin, jos Kanerva olisi oikein kaunis mies, ajatteli hän. Jos hän olisi niin kaunis kuin hän on romantillinen ja soma... niin me eläisimme täällä hauskan unelman...

Hän seisahtui suksilleen ja silmäsi taakseen. Hän näki sievän ja mieluisan maiseman, niinkuin jossakin hyvin kuvatussa kertomuksessa. Kanervan talo näytti niin viekottelevan kodikkaalta, kun aurinko kultaili etelänpuolisia ikkunoita ja savu sankkana kohosi tyyneen ilmaan...

Mutta kun he saapuivat Vasuharjun korkeimmalle huipulle, laajeni näköala yhä avarammaksi. Näkyi koko kylä leveän joen kaltevalla rannalla. Koulusta näkyi mäntyjen yli katto ja palanen punaista seinää. Mutta Kanervan rakennus näkyi kokonaan. Toiselta puolelta jokea näkyi suuria vaaroja vierivieressä. Valkoiset hanget peittivät niiden lakia, mutta sieltä täältä työntyi musta kallionkieleke vaaran kupeesta. Samannäköisiä kukkuloita oli niin kauas kuin silmä kantoi. Irja katseli ihastellen ja melkein oli itselleen suutuksissa, ettei ollut tullut useammin täällä Vasuharjulla käyneeksi.

"Missä ovat Repo- ja Karhuvaara?" hän kysyi lapsilta.

"Tuo on Repo, jonka laidassa kasvaa mäntyjä, mutta Karhuvaara on tuo tuolla... tuo hyvin suuri... joka paistaa kuin luminen linna", kertoivat lapset ja näyttivät Irjalle.

Se olikin todella uljaannäköinen vaara, oli kuin tunturi, ja sen puuton laki kimalteli niin kauniisti talviauringon säteissä.

"Se taitaa olla korkea?" kysyi Irja.

"Korkea se on ja kaukana", sanoivat lapset.

"Eikö ole teistä kukaan käynyt sen laella?"

"Olen minä. Kanervan isännän kanssa honkametsässä", sanoi Vilkkilän Jooseppi mahtavasti. Ja hän kertoi Irjalle, että he olivat Kanervan kanssa käyneet laella asti. Silloin oli ollut keväätaamu ja hankiaisten aika.

"Mitä te siellä kävitte?" uteli Irja.

"Ilman aikojamme kävimme. Kun on niin kaunis aamu, sanoi Kanerva ja otti minut mukaan. Sieltä näki pitkälti maailmaa. Näki monta kirkkoakin", kertoi Jooseppi tyytyväisenä.

Irjankin alkoi tehdä mieli sinne, ja hän päätti, että hankiaisten aikana hän sinne menee. Hän alkoi paremmin ymmärtää tätä luontoa. Se oli kyllä kolkkoa, mutta komeata ja suurenmoista. Ei ollut Kanerva turhaan Karhuvaaraa kehunut.

Hän oli unhottanut Pitkän-Riikan pistelevät puheet ja hiihteli lasten kanssa leikkiä laskien, ilosta hohtavana kylään takaisin.

7.

Eräänä iltana jo hyvin keväällä Irja istui kirjoituspöytänsä ääressä. Suojia ilmoja oli ollut, hanget olivat madaltuneet ja kylän tie näytti mustalta nauhalta, joka luikerrellen kiersi talosta toiseen. Päivä kulki jo lännellä, ja illat olivat valoisa puoliyöhön.

Irja oli kaunis kirjoittaessaan. Kasvot olivat kevään tuulella vähän ruskettuneet, ja niiden väri oli terve ja parhaaksi punertava. Hiukset olivat kierretyt nutturalle melkein keskelle päälakea. Hän hymähti väliin kirjoittaessaan, ja silmiin ilmausi silloin omituinen ilon ja riemun ilme, joka tietää sydämen iloitsevan.

Hän kirjoitti:

Olen nyt niin iloinen ja onnellinen... Onnellinenko? Niin kyllä. Ainakin tuntuu siltä.

Melkein kaksi kuukautta on muistikirjani maannut pöytälaatikossa; minulla ei ole ollut mitään kirjoitettavaa. Mutta nyt tuntuu olevan paljon sellaista, jonka tahdon laskea tämän muistikirjani lehdille ikäänkuin pettämättömän ystävän talteen. En ymmärrä itsekään, miten olen saanut tämän kevättalven kuitenkin näinkin pitkälle kulutetuksi. Sillä elämäni on ollut kovin köyhää ja yksitoikkoista. Ei minkäänlaista hupia, ei edes lainakirjastoa! Niin kuolettavan ikävää aikaa en muista ennen eläneeni. Ei ole kovempaa kohtaloa ihmisellä kuin se, että joutuu opettajaksi tällaiseen maakylään, missä ei ole minkäänlaisia huvituksia, ei sopivaa seuraa eikä ystäviä. Tuhat kertaa olen katunut, että tänne läksin. Vaan pian saan tämän jättää. Vaikka täytyy minun tunnustaa, että luontoon olen kyllä ihastunut. En kuitenkaan niin hassusti, että rupeaisin tätä kiittelemään. Sillä en näe juuri kaunista siinä, jossa esimerkiksi Kanerva kuvailee olevan vaikka mitä.

Niin. Minun täytyy vähän selvittää ajatuksiani ja kertoa tuosta naapuristani Yrjö Kanervasta. Hän on nyt palannut tukinajomatkaltaan. Ja eilen illalla hän kävi täällä koululla. Hän näkyi vähän laihtuneen ja tulleen niin kumman vakavaksi ja juhlalliseksi. Tuskin kertaakaan hän veti suutansa hymyyn. Mutta näin selvästi hänestä, että hän on rakastunut minuun ja kärsii kaiketi, niinkuin kaikki rakastuneet kuuluvat tekeväen. Tahtoisin mielelläni vain tietää, onko hän kuullut huhua Vierelän Hanneksesta ja minusta. Ei siltä näyttänyt. Ja mitä hän esitteli minulle, se minua huvitti suuresti. Hän esitteli, että menisimme hankiretkelle Karhuvaaraan asti. Ja aivan kahden. Nyt se siis on tulossa se juhlallinen hetki, jolloin hän ilmaisee rakkautensa. Olen siitä varma. Hän on suuri luonnon ihailija ja haaveksija. Luonnossa, keväisten hankien keskellä, hän tahtoo lempensä julkaista. Se on hyvin luonteenomaista hänelle, minä ymmärrän hänet hyvin.

"Aivanko kahden lähdemme?" kysyin häneltä, niinkuin en ymmärtäisi hänen tarkoituksiaan.

Näin punan kohoavan hänen poskilleen, kun hän ujosti vastasi:

"Niin olen ajatellut, että menisimme kahden. Jos teille sopii niin."

Näin hänen riemastuvan kuullessaan, että se sopi minulle, että oli hauskepikin, kun menisimme kahden vain. Hyvästiä sanoessaan hän piti kättäni kovasti ja hymysi ja näytti kovin onnettomalta. Hän on nyt niin minun vallassani, että voin tehdä hänelle mitä tahdon. Sitkeä hän on ollut, ennenkuin olen saanut hänet pehmenemään, sitkeämpi kuin kukaan muu entisistä kosijoistani. Mutta nyt hän on kuin lankavyyhti, jonka voin kääriä vaikka kaulani ympäri. Pääsin ainakin voitolle. Ihmettelinkin, eikö hänenkin vielä täytyisi alistua ja nöyrytyä. Kauan hän on minua ärsyttänyt, koko talven. Mutta sen hauskeempaa nyt tulee.

Oloni tuntuu nyt paljon miellyttävämmältä. Tämä loppukevät tulee olemaan vaihtelevaista. Hän kyllä keksii yhtä ja toista romantillista, jossa aika kuluu hupaisesti.

Väliin minua melkein pelottaa lähteä hänen kanssaan kahden. Kuka tietää, kuinka hurja hän on. Jos hän aavistaisi... jos hän vähänkään tietäisi, etten häntä voi rakastaa, en edes kunnioittaa... Mutta hän ei aavista, ei tiedä mitään. Hän on sokea, niinkuin kaikki miehet, jotka rakastavat. Hän varsinkin. Sillä minä olen hänen ensi lemmittynsä, se satumaaailman prinsessa, josta hän on minulle puhunut. Minussa hän on nähnyt yhdistettynä kaiken naisellisen sulon ja kaiken sen runollisen kaihomielen, jota hän naisessa rakastaa.

On sentään ihanaa olla rakastettu — aina vähäväliä... Se nuori forsmestarikin kuuluu pian tulevan...

No niin. Minähän aioin vain miettiä, miten menetellä huomenaamulla. Ollako vallaton ja reipas? Vaiko kaihomielinen ja haaveksiva? Kun vain tietäisi, kumpi häntä enemmän miellyttää? Mutta niin luulen, että kaihomielinen ja haaveksiva häntä enemmän miellyttää, ja sen mukaan minun on meneteltävä. Kyllä osaan pitää hänet aisoissa tämän kevättä, toivovana väliin, väliin taas antaa kylmyyttä sen verran, että hän pysyttelee parhaiksi romanttisenä.

Kanervan kaltaista helläluontoista miestä on hyvin helppo talutella, varsinkin semmoista, joka on niin mielettömästi rakastunut kuin Kanerva.

Saisi nähdä... olisi hupaista tietää, kuinka tämä retkemme onnistuu? Miten hän ilmoittaa rakkautensa? Ottaako hän minut syliinsä, pusertaa tuota leveää ja lujaa rintaansa vasten ja vakuuttaa...?

Ah! Että tietäisin vähänkin eteenpäin. Mutta huomenaamulla sen näen, näen ja tunnen...

Irja heitti kirjoituksensa, silmäsi tielle ja länteen päin, jossa näkyi suuri, ääretön tunturimaisema iltauringon kullassa. Oli kuin valojen henget olisivat hypelleet valkoisilla vaarojen huipuilla. Hän huomasi oudon herrasmiehen kävelevän pappilasta päin. Käynnistä ja vartalon somuudesta Irja päätti, että tuossa nyt oli juuri se kauan kaivattu metsäherra. Se näyttikin komealta herralta, oli uudenaikaisesti puettu ja heilutteli keppiään rennosti ja reippaasti.

Irja ei voinut eroittaa hänen kasvojensa piirteitä, mutta tukka näytti olevan musta ja viikset pitkät, pulskat.

Hän vilkaisi kuvastimeen, järjesti hiuksensa ja aikoi hänkin lähteä kävelemään...

Kun hän laskeusi koulun pihalta tielle, näki hän jo oudon herran kävelevän Kanervan tienhaaran sivu. Irja päätti käydä kauppiassa ja otaksui, että hän ehkä tulisi vastakkain oudon herran kanssa. Oli kuitenkin kuin hän olisi tehnyt pahoin, kuin omatunto olisi soimannut jostakin... Ja melkein arasti hän silmäsi Kanervalle, näkyisikö siellä mitään liikettä...

Mutta ehdittyään Kanervan tienhaaraan hän näki Pitkän-Riikan kävellä roivivan Kanervan pihasta.

"Kuka tuo herra oli?" kysyi Riika Irjalta ja viittasi tielle, jossa outo oli menossa.

Riikan silmät kiilsivät pirullisesti, ja suu vetäysi ivahymyyn.

"Mikä herra?" kysyi Irja välinpitämättömästi.

"Tuo, jota te nyt hännitätte", vastasi Riika ja lähti kävellä roivimaan.

Irjaa harmitti kovin. Hän teki äkkiä päätöksensä ja lähti takaisin koululle päin. Hän näki Riikan monta kertaa kääntyvän katsomaan, mihin päin Irja lähtisi.

Pahoilla mielin ja pettyneenä hän palasi koululle ja alkoi selaila muistikirjaansa.

8.

Yöllä oli kylmännyt, ja märkä lumenpinta oli kohmettunut kovaksi ja kestäväksi. Irja oli viettänyt unettoman yön ja nousi ja pukeutui jo ennen päivännousua. Kun hän laskeusi alas koulun pihalta Kanervalle päin, näki hän Kanervan jo seisovan kujalla. Hän heilutti lakkiaan Irjalle. Irja käveli suoraan hankea pitkin peltojen poikki Kanervalle ja viittasi nenäliinallaan vastineeksi. Kanerva oli takkisillaan, uumillaan ommeltu ja koristettu vyö, jossa riippui lappalainen puukko. Irja oli keveässä kävelypuvussa, päässään erittäin sopiva musta lakki. Hän oli koettanut pukeutua niin vaatimattomasti kuin suinkin, mutta samalla aistikkaasti. Ja hän huomasi heti Kanervan riemuitsevasta katseesta, että hän oli tehnyt miellyttävän vaikutuksen.

Aamu oli kylmäkö vielä, sillä aurinko ei ollut noussut. Mutta ilma tuntui raittiilta ja taivas näytti suunnattoman korkealta ja vaalealta.

He kävelivät peltojen poikki suoraan Vasuharjua kohti. Koko kylä nukkui vielä niin kauniin keväisen aamun syleilyssä. Hanki oli kova ja kestävä, ja metsästä tuoksui jo kevään lemua.

Mutta kun he ehtivät Vasuharjulle, näkivät he auringon nousevan suurena ja punaisena kahden korkean vaaran välistä. Edessä avautui laaja, valkoisten hankien peittämä tunturimaisema, suuri,

ääretön erämaa, jossa kukkulat kilvan kimaltelivat, kun päivän ensimmäiset säteet ehtivät niiden huipulle. Takana näkyi kylä, vielä varjossa, näkyi kuin pienoinen sirpale maailmaa...

"Ah, kuinka tämä onkin ihanaa!" sanoi Irja haaveksien.

"Ei tämä vielä ole. Mutta menkäämme tuonne... näettehän tuon kaikkein korkeimman vaaran laen, joka on puuton ja pyöreähkö... sieltä vasta näemme kauas keväisiä maailmoita. Se on Karhuvaara", virkkoi Kanerva.

He oikaisivat suoraan Karhuvaaraa kohti, kulkivat männikköjen poikki, sivu solkikoivujen ja halki palaneiden salojen, mistä milloinkin näytti somimmalta. Aurinko nousi nousemistaan ja kultaili vaarojen kupeita ja korkeuksien huippuja. Kaukana heidän takanaan näkyi jo korpi, jonka läpi he olivat tulleet, ja keltakylkiseen männikköön paistoi päivä kuin kullattuun onnelaan. Kevättä henki ympäristö ja sen tuoksu lemusi ilmassa.

Kanerva oli koko talven tätä retkeä mielessään miettinyt, oli kuvitellut sen niin äärettömän suurenmoiseksi ja ihanaksi, ja uniensa himmeässä maailmassa hän vaelsi usein näitä samoja saloja, joita nytkin kulkivat. Täällä hän olisi toivonut voivansa sanoa sen, mitä tunsikin, kertoa rajattoman rakkautensa ja ilmaista aavistelevat ilonsa. Löytäisikö hän vastineen lemmelleen? Löytäisikö Irjan syvästi silmien loistosta sen satumailman, jonka luuli niissä olevan? Ymmärtäisikö sielu sielua?

Hän silmäsi Irjaan, joka kulki hänen vierellään hohtavan kauniina ja aamuvirkkuna, mutta niin surullisen haaveilevana ja kaihomielisenä. Irjan katse näytti tähtäävän johonkin hyvin kauas ja mieli kuvailevan jotakin muuta kuin mitä edessä näki. Oi, oliko tuon hennon poven alla sykkivä sydän, joka tuntisi, uskoisi ja luottaisi niinkuin hän!

He olivat tulleet aukealle suolle, jonka laidasta Karhuvaara alkoi kohota. Ensin oli loivaa myötälettä, mutta vähitellen nousu jyrkkeni, muuttui louhikkoiseksi, satumaiseksi. Hyvin kaukana jo heidän takanaan siinti Vasuharju ja muilla suunnilla suunnattomia valkopäisiä kukkuloita. Kuta korkeammalle ehtivät, sitä enemmän nousu viehätti ja sitä korkeammalle mieli teki.

"Onko teistä tämä retkemme hauska?... Me läksimme maailmasta, tulimme tänne kevään henkeen emmekä ikänä kaipaa takaisin", sanoi Kanerva hurmaantuneena.

"On, on. Tämä on suurenmoista ja muistoja virkistävää", sanoi Irja ja riensi edellä.

Villi riemu tapasi Kanervan. Hänestä tuntui kuin taivaan portit aukenisivat... näki edellään rakastettunsa hentona, notkeana ja verevänä kiipeilevän tuttuja louhikoita, näki kuin enkelin, jota keväisen aamuauringon säteet hyväilivät. Hän riensi puolihulluna perässä, päätti suorita Irjan syliinsä ja puristaa sydämelleen niin, että sen autio tyhjiys täytyisi ja tuskat loppuisivat...

Mutta Irjan katse oli niin omituisen outo, niin kaihon ja surun voittama, että Kanerva säpsähti, ojennettu käsi putosi takaisin...

Ja samalla he pääsivätkin perille Karhuvaaran korkeimmalle huipulle. Irja hyppäsi kivelle ja silmäili kaukaisia maailmoja. Kanerva seiso vieressä. Mitä hän sanoisi? Miten ilmoittaisi? Hän oli kuin kadottanut oman itsensä. Hän näki koko avaruuden kuin kultameressä säkenöivän, näki vierivieressä korkeita valkopää-kukkuloita kuin lumilintoja, niiden välissä soita ja jänkkiä ja repaleita palaneista saloista...

Hän seurasi Irjan katsetta, joka liiteli taivaanrannasta toiseen, kävi pohjoisella, levähti lännellä, mutta lopulta asettui etelälle...

"Eteläkö te rakastatte?" kysyi hän hiljaa.

"Niin, etelää, tuota kaukaista ja siintävää", vastasi Irja yhtä hiljaa.

He katselivat kauan äänettöminä, kuinka keväinen, avara maailma kiertyi kultaisen aamuauringon loistoon, kuinka taivaanrannat olivat kummallisen hienon harson peitossa. Idässä näkyi silmänsiintämiin tummaa saloa ja kaljupäitä kukkuloita. Eteläinen taivaanranta oli keveän pilven peitossa, mutta hyvin kaukana siinti muiden pitäjien kirkontorneja ja vilahti vaarojen välistä leveän joen polveuksia. Mutta pohjoinen taivas oli niin kalsean ja kylmän näköinen.

"Ettekö rakasta pohjolaani?" kysyi Kanerva kuin houreissaan.

Hän näki Irjan kääntävän katseensa pohjalle ja kuuli hetken kuluttua hänen vastaavan:

"Pohjolanne on niin kylmän sinervä ja riemuton..."

Kanerva luuli siinä olevan vastineen hänen haaveilleen, toiveilleen ja lemmelleen. Hän tunsikin

puristuvansa kokoon, likistyvänsä vasten vaaran lakea ja laskeuvansa maahan. Tunki toivonsa loppuvan, lempensä sammuvan ja ilonsa katoavan, näki taivaan sinen muuttuvan mustaksi; kuului kuin koko avaruudessa soitettaisiin hänen kuolinkellojaan, ja hänestä näytti kuin korvet olisivat aidatuista kalmistoista ja korkeat vaarojen laet hautapatsaita...

Ja näki Irjan tähtäävän etelälle, niinkuin tahtois nähdä etelän usvain taakse... nähdä jonkun, jota ikävöi. Ja onton kolkosti soi nyt hänen korvissaan Irjan lempilaulu.

"Lempi kestää iäti... iäti!"

9.

Touon aika oli tullut.

Puolen peltoa on Kanerva kyntänyt ja istahtaa nyt pientareelle...

Hän istuu hartiat kumarassa, posket kämmeniä vasten. Hän on laihtunut niin että silmät ovat syvällä kuopissa; niissä leimahtaa vähäväliä omituinen, synkkä tuli, ja väliin kuolon kalpeus peittää kasvot. Hän näyttää väsyneeltä ja rasitetulta, niin uupuneelta kuin ei olisi levähtänyt kuukausiin.

Ilta on lämmin ja suloinen. Piennar työntää ävärtä, ja ruispelto on tummanvihreä. Kuuluu käen kukunna Vasuharjun alta kuusikosta ja vesilintujen kaakatusta joelta.

Kanerva istuu ajatuksissaan, ei kuule käkien kukunna, ei mieli iloitse siitä, että kylvön aika näyttää niin lupaavalta. Hänen suuri keväinen unelmansa on loppunut, sammunut on toivo kaikesta siitä, jota oli ihannoinut ja jumaloinut. Se suuri, synkkä erämaa, jonka laitaan hän lapsena jäi, oli nyt vasta puoliväliin taivallettu, eikä enää jaksanut uskoa, että löytyisi kosteikkaa tulevillakaan taipaleilla.

Alakuloinen mieli synnyttää ikävän toisensa perästä, ja pettyneet toiveet hakkaavat sydäntä kuin rautavasaralla.

Hän on taistellut, ja nyt hän luulee olevansa voitolla. Mutta ankara on hänen taistelunsa ollut, kovempi kuin hän oli osannut koskaan aavistaa. Sillä hän on kadottanut kaiken toivon elämänsä onnesta, uskon siihen, että on olemassa todellista, puhdasta, kaikki kestävä rakkautta, ja luottamuksen ihmisiin. Yksi ainoa toivo on vielä, hänen lapsuutensa vankka usko, että ruumiillinen työ pelastaa kaikesta pahasta.

Oi, että hänen täytyi kadottaa ihana satumaailmansa ja tuntea ja nähdä, että se unissa kuvailtu, kirkastettu morsian ei ollutkaan muuta kuin saastainen, likainen varjokuva hänen ihannemaailmansa ystävästä.

Hän vaipuu yhä syvempiin mietteisiin siitä, mitä hän on elänyt kuluneena talvena, mitä tuntenut kevätöinä ja kuinka raivonnut yksin valvoessaan. Ja kummastellen hän näkee, että hän elää vielä, ettei ole tehnyt hullun töitä, ja että hän vieläkin luottaa lapsuutensa uskoon. Kummallisia, outoja kysymyksiä herää hänen mielessään ja kamaloita aavistuksia omasta elämästään.

Hän muistaa niin selvään joka tapauksen Irjan seurassa, ja varsinkin heidän viimeisen retkensä Karhuvaaralle. Se retki oli kuin suuren suuri satumaailma, johon elävänä pääsi ja jota hän unissaan oli kuvitellut. Oli juuri semmoinen kevätaamu, jona hän oli toivonut voivansa viettää lempensä pyhäitä sunnuntaita...

Mutta hän ei jaksanut ajatella loppuun sitä retkeä... se ikäänkuin päättyi siihen, kun näki Irjan kivellä seisovan ja etelän ilmoille katselevan. Eikä hän edemmäksi pyrikään, sillä se, mitä hän sitten jäljellä tunki ja tiesi, oli repivää ja raatelevaa tappelua, joka tahtoi kiskoa sielun ruumiista ja viedä viimeisen luottamuksen...

Hän sattuu silmäämään tielle ja näkee Irjan kävelevän nuoren metsäherran kanssa. Hän kuulee, kuinka Irja nauraa... näkee herran kepillään viuhkovan...

Tumma puna nousee poskille, silmissä leimahtaa hirvittävä tuli, kämmenet käyvät nyrkkiin ja hän höpisee...

"Kavala, kaunis helvetin lapsi... noin minä sinut raatelisin..."

Mutta äkkiä hän herpoaa, kalvava ikävä tunkee sydämeen, ja hän purskahtaa itkuun... kuin lapsi...

Ja herää siitä, kun Musta hirnuu ja tahtoo illalliselle.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this

eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement

or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to

maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.